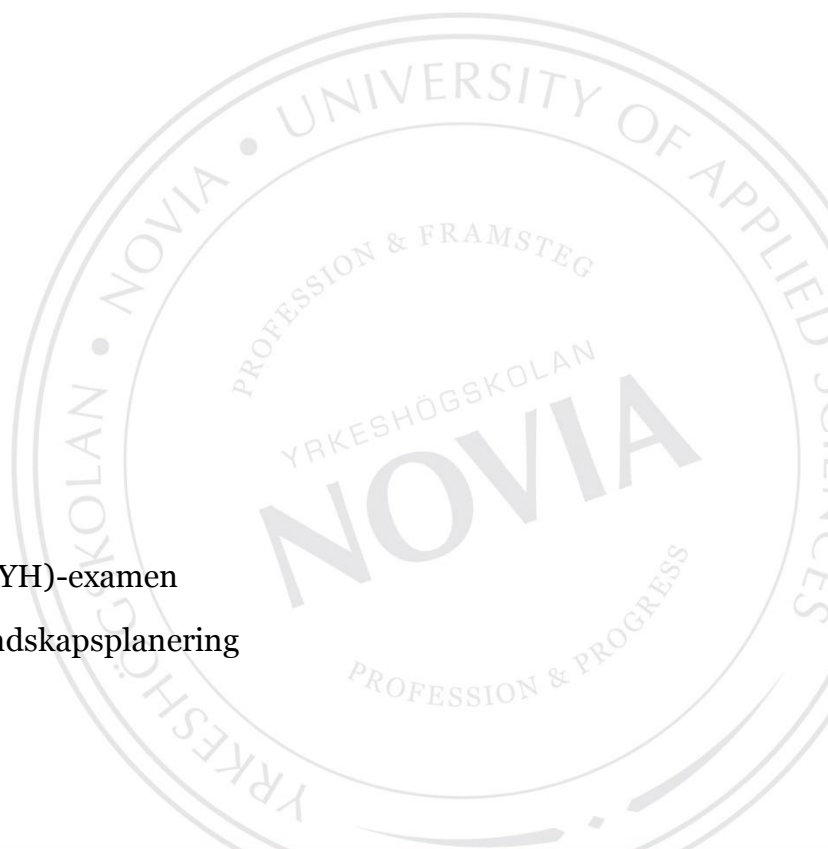

Perenner i tidningen "Finska Trädgårdsodlaren" 1907-1930

Artiklar jämförda med samtida trädgårdslitteratur

Martina Ollas

Examensarbete för hortonom (YH)-examen
Utbildningsprogrammet för landskapsplanering
Esbo 2011

EXAMENSARBETE

Författare: Martina Ollas

Utbildningsprogram och ort: Landskapsplanering, Esbo

Inriktningsalternativ/fördjupning:

Handledare: Elina Regårdh

Titel: Perenner i tidningen "Finska Trädgårdsodlaren" 1907-1930. Artiklar jämförda med samtida trädgårdslitteratur.

Datum 11.04.2011

Sidantal 40

Bilagor 2

Sammanfattning

Tidningen "Finska Trädgårdsodlaren" var den första större svenskspråkiga trädgårdstidningen i Finland och utgavs under åren 1907-1941. Avsikten med arbetet är att undersöka årgångarna 1907-1930 av tidningen och granska vad man har skrivit om perenner, hur man skrivit om perenner och om vilka perenner man har skrivit.

Arbetet är litteraturbaserat och går ut på att undersöka alla artiklar i de valda årgångarna som har perenner som huvudtema. Både kvantitativ och kvalitativ metod används för att analysera innehållet i artiklarna. Innehållet i artiklarna jämförs därefter med den samtida trädgårdslitteraturen.

I de undersökta årgångarna fanns ca 140 artiklar som behandlade perenner. Innehållet i artiklarna varierade stort och artiklarna indelades i åtta huvudkategorier på basen av innehållet. Huvudkategorierna är artiklar där man skriver allmänt om perenner och odling av perenner, artiklar som uppmuntrar till perennodling, artiklar om planering och komponering av perennrabatter, artiklar om stenpartier, artiklar om perennernas skötsel, artiklar om förökning av perenner, artiklar om användning av perenner till andra ändamål och artiklar om olika perennsläkten och -arter.

I "Finska Trädgårdsodlaren" skrev man relativt mycket om perenner i de undersökta årgångarna och texterna handlar om allt möjligt som har med odling och användning av perenner att göra.

Språk: Svenska

Nyckelord: perenn, trädgårdstidning, trädgårdslitteratur, "Finska Trädgårdsodlaren"

BACHELORS'S THESIS

Author: Martina Ollas

Degree Programme: Landscape Planning and Design, Esbo

Specialization:

Supervisor: Elina Regårdh

Title: Perennials in the Magazine "Finska Trädgårdsodlaren" 1907-1930. Articles Compared to Contemporary Gardening Literature / Perenner i tidningen "Finska Trädgårdsodlaren" 1907-1930. Artiklar jämförda med samtida trädgårdslitteratur.

Date 11 April 2011

Number of pages 40

Appendices 2

Summary

The magazine "Finska Trädgårdsodlaren" was the first larger gardening magazine in Swedish in Finland and was published in 1907-1941. The purpose of this thesis is to examine the volumes 1907-1930 of the magazine and examine what has been written about perennials, how and about which perennials it has been written.

The work is literature-based and done by examining all articles in the chosen volumes which has perennials as their main theme. Both quantitative and qualitative methods are used to analyze the content of the articles. The content of the articles are then compared to the contemporary gardening literature.

There are about 140 articles about perennials in the examined volumes. The content of the articles varied a lot and the articles were divided into eight main categories based on the content. The main categories are: articles about common use and cultivation of perennials, articles encouraging to cultivation of perennials, articles about planning and designing perennial beds, articles about rockeries, articles about maintenance of perennials, articles about propagating perennials, articles about using perennials for other purposes and articles about perennial families and species.

A lot has been written about perennials in the examined volumes of "Finska Trädgårdsodlaren" about all possible things that have to do with the use and cultivation of perennials.

Language: Swedish

Key words: perennial, gardening magazine, gardening literature, "Finska Trädgårdsodlaren"

Innehållsförteckning

1 Inledning	1
2 Metod och tillvägagångssätt.....	1
3 Trädgårdsodlingens historia i Finland	2
4 Trädgårdsföreningarna bakom ”Finska Trädgårdsodlaren”	4
4.1 Nyland Svenska Trädgårdssällskap	5
4.2 Aura Trädgårdsvänner i Åbo	6
5 Finska Trädgårdsodlaren.....	6
5.1 Tidningen ”Puutarha”	7
6 Samtida trädgårdslitteratur om perenner.....	7
7 Artiklar om perenner.....	10
7.1 Allmänt om perenner och odling av dessa	11
7.2 Artiklar som uppmuntrar till perennodling	14
7.3 Om att planera och komponera perennrabatter	16
7.4 Stenpartier	19
7.5 Perennernas skötsel.....	23
7.5.1 ”Praktiska vinkar och råd”	25
7.6 Förökning	26
7.7 Användning av perenner till andra ändamål	28
7.8 Om olika perennsläkten och -arter.....	30
7.8.1 Allmän information om olika perenner	31
7.8.2 Nya perenner.....	32
7.8.3 Perenner som man borde börja odla.....	33
7.8.4 Olika odlingsförsök.....	34
7.8.5 Perenner till stenpartier	34
7.8.6 Perenner som väcker känslor	36
8 Sammanfattning och diskussion.....	37
Källförteckning	41

Bilaga 1

Bilaga 2

1 Inledning

Tidningen "Finska Trädgårdsodlaren" var den första större svenskspråkiga trädgårdstidningen i Finland. Tidningen utgavs under åren 1907-1941 av Nylands Svenska Trädgårdssällskap och Aura Trädgårdsvänner och utkom med ett nummer i månaden. Läsarkretsen bestod av både branschens fackmän och alla andra som var intresserade av trädgårdsodling. I tidningen publicerades artiklar om precis allt som berörde trädgårdsbranschen, texter om nyheter och aktuella frågor inom branschen samt notiser och reklamannonser. (Fontell, 1978, 18-19, 85-86).

En perenn är en flerårig örtartad växt, alltså en växt vars ovanjordiska delar vissnar ner på hösten och på våren skjuts nya skott upp från rötterna. Man har länge odlat perenner i Finland, men det var först i slutet på 1800-talet som odlingen av perenner blev allmänna också bland det vanliga folket (Alanko, 2007, 9-10). Under tiden då man började ge ut "Finska Trädgårdsodlaren" var användningen av perenner alltså relativt nytt för en stor del av befolkningen.

Avsikten med detta arbete är att undersöka årgångarna 1907-1930 av "Finska Trädgårdsodlaren" och granska vad man skrivit om perenner, hur man skrivit om perenner och om vilka perenner man har skrivit. Eftersom det är frågan om ett stort material som undersöks, 25 årgångar med 12 nummer i varje årgång, avgränsas undersökningen till artiklar som har perenner som huvudtema. Lök- och knölväxter har jag valt att inte ta med i detta arbete.

2 Metod och tillvägagångssätt

Arbetet som görs är helt litteraturbaserat. Arbetet går ut på att undersöka årgångarna 1907-1930 av "Finska Trädgårdsodlaren" och leta fram alla artiklar som har perenner som huvudtema. Artiklarna grupperas därefter med en kvantitativ metod i huvudkategorier och räknas för att få fram ett statistiskt resultat gällande hur många artiklar det finns i de olika årgångarna och om vilka perenner man skrivit mest. Med hjälp av kvalitativ metod undersöks och analyseras själva innehållet i artiklarna för att få fram resultat över vad och hur man skrivit om perenner och om vilka perenner man har skrivit. Innehållet i artiklarna

jämförs därefter med den samtida trädgårdslitteraturen, d.v.s. perenn- och trädgårdsböcker som utgetts 1907-1930.

För att förstå hur trädgårdsbranschen såg ut i början av 1900-talet och hur användningen av perenner utvecklats fram till tidpunkten för då tidningen började publiceras, inleds arbetet med en kort översikt över trädgårdsodlingens historia i Finland. Därefter presenteras föreningarna som stått bakom tidningen och hur tidningen uppkommit. Olika trädgårdsböcker från början av 1900-talet används för att få information om vad man visste om perenner, hur man använde perenner och vilka perenner man använde i början av 1900-talet.

3 Trädgårdsodlingens historia i Finland

Det finns inte mycket dokumenterad information om trädgårdsodlingens tidiga historia i Finland, så en stor del av historien baserar sig på vad man vet om trädgårdsodlingens utveckling i Sverige och de övriga nordiska länderna (Nummi, 1997, 15). Den finska trädgårdskulturen är ung jämfört med många andra länders trädgårdskultur i mellan- och västra Europa (Alanko & Kahila, 1992, 9), och även jämfört med de övriga nordiska ländernas trädgårdskultur var utvecklingen i Finland långsam (Nummi, 1997, 15). Detta beror bl.a. på att Finland länge var ett gränsland och led av krig och gränsoroligheter, vilket ledde till att den ekonomiska utvecklingen och all annan utveckling i landet skedde långsamt (Nummi, 1997, 15).

Man räknar att den egentliga trädgårdsodlingen i Finland började på medeltiden i klosterträdgårdarna (Alanko & Kahila, 1992, 9). Liksom i övriga Europa har klosterväsendet även i Finland spelat en stor roll för spridandet och bevarandet av trädgårdsodlingen (Nummi, 1997, 15). Det värdefullaste trädgårdsodlingsarbetet gjordes i S:t Olofs dominikankloster (grundat 1249) och Nådendals birgittinkloster (grundat 1438) (Nummi, 1997, 15). Man vet att båda klostren hade egna klosterträdgårdar och även ägde odlingsmarker och lantgårdar både i Åbotrakten och längre borta (Nummi, 1997, 15), men man vet inte med säkerhet vad man odlat för växter (Simonen, 1961, 42). Troligen odlade man grönsaker, kryddor och medicinalväxter, liksom i de mellaneuropeiska klostren

(Alanko & Kahila, 1992, 9). Från klostren spreds troligen kunskapen om trädgårdsodling med munkarna som reste runt i landet (Nummi, 1997, 16).

Under medeltiden och på 1500-talet hade man trädgårdsodlingar i samband med slotten, och även herrgårdarna och adeln hade egna trädgårdar (Alanko & Kahila, 1992, 9; Nummi, 1997, 16). Också vid de skattebefriade sätesgårdarna åtminstone i södra Finland hade man trädgårdsodlingar under 1500-talet (Nummi, 1997, 16). Den typiska trädgården bestod av humleodling, kålgård eller kryddgård och trädgårdsodlingens utveckling skedde långsamt. Gustav Vasa gjorde mycket som främjade trädgårdsodlingen i Finland under sin tid som kung 1523-1560. Bland annat beordrade han att man vid alla hans herrgårdar och alla sätesgårdar skulle odla mer köksväxter för att kunna minska på importen av grönsaker, rotfrukter och frukter. Vasa var också positivt inställd till Hanseförbundet, och hanseköpmännen spred trädgårdskulturen från Europa till Sverige och Finland. (Simonen, 1961, 43-44).

Under svenska storväldet på 1600-talet byggde man nya herrgårdar med vackra trädgårdar och parker (Simonen, 1961, 45), och det blev vanligare att även ämbetsmännen och städernas borgare hade egna trädgårdar (Nummi, 1997, 17). På landsbygden och inåt i landet bestod trädgården ännu enbart av kålgård och humleodling (Nummi, 1997, 17), likaså vid de mindre herrgårdarna (Simonen, 1961, 45). På 1600-talet fanns det redan ett stort urval trädgårdsväxter, också prydnadsväxter, i Finland, men man trodde inte på att dessa växter skulle klara sig i vårt klimat och i vår kalla jord, och undvek därför helt att odla dessa (Simonen, 1961, 47).

I slutet av 1600-talet och början av 1700-talet stannade trädgårdsodlingens utveckling i Finland totalt till följd av flera händelser (Nummi, 1997, 18). Under den stora reduktionen övergick alla adelsgårdar till statens ägor, och trädgårdarna förföll (Simonen, 1961, 51-52). Det svenska storväldet upphörde, ryssarna bemannade hela landet och så gott som alla trädgårdar i landet förstördes (Simonen, 1961, 51-52). Därtill plågades landet av flera kalla vintrar och den stora hungersnöden 1695-1697 (Nummi, 1997, 18). Den ekonomiska utvecklingen stannade upp, och det räckte länge innan trädgårdskulturen började återhämta sig (Nummi, 1997, 21).

Först under frihetstiden började trädgårdsodlingen igen utvecklas i Finland (Alanko, 1997, 9). Främst odlade man växter som kunde vara av ekonomisk betydelse, men i

ståndspersonernas örträdgårdar odlade man ibland även fleråriga örtartade prydnadsväxter (Alanko, 2007, 9). I slutet av 1700-talet var trädgårdsodlingen redan mångsidig vid herrgårdarna i södra Finland, och man odlade fruktträd, grönsaker och olika prydnadsväxter (Nummi, 1997, 25). Även prästgårdarna hade omfattande trädgårdsodlingar och så småningom började även borgarna i städerna och husägarna på landet med trädgårdsodlingar (Nummi, 1997, 26). Från och med den här tidsperioden började användningen av perenner i Finland, då folket dekorerade sina gårdar genom att så ettåriga blommor och plantera perenner i skilda rabatter (Simonen, 1961, 67). På 1700-talet ökade också odlingen av medicinalväxter radikalt, eftersom apotekarna var förpliktigade att odla sina örter själva i apoteksträdgårdarna. En stor del av växterna som då användes som medicinalväxter odlar vi idag som perenner (Nummi, 1997, 43-44).

På 1800-talet hände mycket inom trädgårdsodlingen, trädgårdskulturen utvecklades och man började grunda olika trädgårdsföreningar och trädgårdsskolor (Alanko & Kahila, 1992, 10). I slutet av 1800-talet odlade herrgårdarna ett stort urval perenner i sina trädgårdar, likaså planterade man prydnadsväxter och perenner vid järnvägsstationerna. Också bland det vanliga folket blev perennerna allt vanligare (Alanko, 2007, 9-10). Först i början av 1900-talet slog trädgårdsodlingen äntligen genom ordentligt även på landsbygden och bland det vanliga folket, och man kan säga att hemträdgårdarnas tidsperiod började (Nummi, 1997, 90-100).

4 Trädgårdsföreningarna bakom ”Finska Trädgårdsodlaren”

År 1820 grundades den första föreningen inom trädgårdsbranschen i Finland, Trädplanterings Sällskapet i och omkring Åbo. Under 1800-talet och in på 1900-talet grundades senare flera andra trädgårdsföreningar och -sällskap, som med sin verksamhet på olika sätt främjade trädgårdsodlingens utveckling i Finland. Flera av dessa föreningar gav dessutom ut tidningar och annan litteratur, som hjälpte till att sprida kunskapen om trädgårdsodling åt folket. (Simonen, 1961).

Speciellt tre föreningar, Sällskapet Aura Trädgårdsvänner i Åbo, Finska Trädgårdsodlareförbundet och Helsingfors Trädgårdsgille är i det här sammanhanget av speciellt intresse, eftersom det är dessa tre föreningar som tillsammans började utge den

första större svenskspråkiga trädgårdstidningen i Finland, ”Finska Trädgårdsodlaren” (Fontell, 1978, 18-19).

4.1 Nyland Svenska Trädgårdssällskap

År 1888 grundades Helsingfors Trädgårdsgille (Simonen, 1961, 123; Fontell, 1978, 9-10). Avsikten var att öka på samarbetet mellan trädgårdsodlarna i Helsingforstrakten och främja trädgårdsodlingens utveckling i Helsingfors (Fontell, 1978, 9-10). 1897 bestämde föreningen att utvidga sitt verksamhetsområde till hela Nyland och föreningen bytte namn till Trädgårdsodlingens vänner (Simonen, 1961, 125). År 1892 hade det till följd av olika stridigheter bildats en opposition inom föreningen, en grupp medlemmar som var missnöjda med föreningens verksamhet (Simonen, 1961, 125-126). Dessa medlemmar lämnade därmed Helsingfors Trädgårdsgille och grundade en ny förening, Finska Trädgårdsodlareförbundet (Simonen, 1961, 125-126). Tanken med denna förening var att den skulle fungera som centralförbund för alla trädgårdsföreningar i Finland, men i verkligheten förverkligades inte detta (Simonen, 1961, 198).

År 1892 började Helsingfors Trädgårdsgille ge ut den första trädgårdstidningen i Finland. Tidningen hette ”Trädgårdsvännen” och utgavs som en bilaga till jordbrukstidningen ”Biet”, som utkom en gång i månaden. Tidningen var trots allt ingen större succé, och utgavs endast i tre års tid. (Simonen, 1961, 125).

År 1914 bröt första världskriget ut, och kristiderna som följde detta är en av orsakerna till att man behövde närmare samarbete mellan de svenskspråkiga trädgårdsföreningarna i huvudstadsregionen. Därför beslöt man att både Trädgårdsodlingens vänner och Finska Trädgårdsodlareförbundet skulle upphöra, och istället sammanslog föreningarna sina tillgångar och grundade Nylands Svenska Trädgårdssällskap år 1917. (Fontell, 1978, 21-22).

4.2 Aura Trädgårdsvänner i Åbo

Sällskapet Aura Trädgårdsvänner i Åbo grundades år 1882. Föreningens syfte var att upplysa trädgårdsbranschens fackmän och även väcka intresse för trädgårdsodling bland alla samhällsklasser. Föreningen ordnade utställningar, möten, utfärder samt publicerade olika trädgårdslitteratur och uppmärksammade trädgårdsutbildningen och försöksverksamhet inom trädgårdsodlingen. År 1886 gav föreningen till och med ut en tidning, Trädgårdsvännen, som en bilaga till Åbo Underrättelser, men endast fem nummer utkom. (Simonen, 1961, 121-122).

5 Finska Trädgårdsodlaren

År 1906 hölls i Helsingfors ett allmänt trädgårdsmannamöte, och under mötet började man på svenskspråkigt håll diskutera behovet av en svenskspråkig trädgårdstidskrift. På finska hade man trots allt redan sedan 1898 utgett trädgårdstidningen ”Puutarha”. Senare samma år beslöt sig Trädgårdsodlingens vänner, Finska Trädgårdsodlareförbundet och Aura Trädgårdsvänner i Åbo för att gemensamt finansiera en trädgårdstidning, och det första numret av denna tidning, ”Finska Trädgårdsodlaren”, utgavs i januari 1907. (Fontell, 1978, 18-19). Tidningen utgavs en gång i månaden och man samarbetade med den finska tidningen ”Puutarha” genom att utbyta texter och artiklar med varandra (Suominen, 1961, 223-224). Från och med 1922 hette tidningen enbart ”Trädgårdsodlaren” (Fontell, 1978, 19).

”Finska Trädgårdsodlaren” var en tidning som var avsedd för både fackmän och även alla andra som var intresserade av trädgårdsodling, och tidningen blev genast från början en stor framgång. Tidningen innehöll artiklar som behandlade sakfrågor inom trädgårdsodlingen, artiklar om olika föreningars verksamhet, notiser, reklamannonser och andra texter som berättade vad som var på gång inom trädgårdsvärlden. Avsikten var att det i varje nummer skulle finnas något som intresserade alla läsare från de olika målgrupperna. (Fontell, 2002, 85-86)

År 1938 råkade tidningen ut för svårigheter, och man var tvungen att ge ut flera dubbelnummer (Simonen, 1961, 294). År 1939 bröt andra världskriget ut och endast ett

dubbelnummer utgavs (Fontell, 1978, 58). År 1940 utkom tidningen inte alls, 1941 utgavs nio nummer och därefter upphörde tidningen helt och hållet (Fontell, 1978, 58-59).

Den första redaktionssekreteraren för ”Finska Trädgårdsodlaren” var Ossian Lundén, som skötte denna uppgift i ca 30 år. Som huvudredaktör/ansvarig redaktör fungerade Harald Wasastjerna. (Fontell, 2002, 85-86).

5.1 Tidningen ”Puutarha”

År 1896 grundades Finska Trädgårdsodlareförbundets 1:sta Filial i Tammerfors. Trädgårdsintresset vid Tammerfors var vid denna tid väldigt stort, och 1898 började denna förening ge ut den första finskspråkiga trädgårdstidningen i Finland, som bar namnet ”Puutarha”. Tidningen hade en stor läsarkrets som bestod av både fackmänniskor och vanliga hemträdgårdsodlare. Det var alltså först nio år senare som man på svenskspråkigt började publicera den svenskspråkiga motsvarigheten ”Finska Trädgårdsodlaren”. (Simonen, 1961, 200-203).

6 Samtida trädgårdslitteratur om perenner

Under tiden då man började ge ut ”Finska Trädgårdsodlaren” fanns det ett flertal böcker som behandlade perenner. Egentliga perennböcker fanns det bara två stycken, men övriga trädgårdsböcker som behandlar perenner fanns det ett större antal av.

Den första egentliga perennboken utgavs år 1910, är skriven av Alexandra Smirnoff och heter ”Kukkaistarhan hoito. Käsikirja monivuotisten kukkakasvien viljelemisestä ulkosalla”. I bokens förord skriver Smirnoff att de fleråriga blommorna under de senaste årtiondena blivit mer populära och nu ses som nödvändigheter i alla trädgårds- och parkplanteringar. Hon skriver ändå att hon var mycket osäker då hon ombads att skriva denna bok, eftersom det fanns så lite erfarenhet inom just denna bransch, men tack vare stöd från andra trädgårdsmästare i Finland skrev hon ändå boken. Boken baserar sig på den svenska Lövegrens bok ”Handbok i blomsterodling på fritt land” och är anpassad till de finska förhållandena av Smirnoff. (Smirnoff, 1910, 5-6)

På de fyra första sidorna i boken berättas allmänt om perenner, hur man förökar dem genom frösådd, delning och sticklingar, hur man sköter perennerna och hur man kan placera dem i olika rabatter. På de följande ca 350 sidorna finns listat i alfabetisk ordning olika perenner och beskrivet deras utseende och viktigaste egenskaper (Smirnoff, 1910). Pentti Alanko (2007, 11) skriver ändå att alla växter som nämns i boken knappast någonsin ens har odlats i Finland eller i så fall varit mycket sällsynta, och hamnat med i boken efter den svenska förebilden.

En annan viktig perennbok är Richard Karlssons (senare Riku Kasterinne) verk ”Kodin kukkastarha” från år 1924. I förordet skriver Karlsson att Smirnoffs bok ”Kukkaistarhan hoito” fyllde ett stort hål som fanns i landets trädgårdslitteratur, och att avsikten med Karlssons bok är att skriva mer ingående om odlingen av perenner och komplettera Smirnoffs bok. (Karlsson, 1924, 5). Liksom Smirnoff börjar Karlsson med att allmänt berätta om perenner och därefter beskriver han olika perenner och deras viktigaste egenskaper i alfabetisk ordning. Den allmänna delen om perennerna är mer omfattande i Karlssons bok än i Smirnoffs, och han skriver väldigt detaljerat om olika användning av perenner, olika perennrabatter och ger även flera exempel på vilka perenner som lämpar sig till vilken användning. Skötsel, gödsling, förökning, plantering och vinterskydd av perenner berättar Karlsson också om, likaså om bekämpning av olika växtsjukdomar och skadedjur.

Förutom dessa två perennböcker fanns det i början av 1900-talet ett antal trädgårdsböcker där perenner också behandlades. En av dessa böcker är svenska Erik Lindgrens bok ”Kasvitarhakirja”, som utgavs första gången 1903 och översattes till finska och anpassades till de finska förhållandena av Klas Stening. I boken beskrivs bl.a. hur man grundar och sköter en trädgård, hur man odlar och sköter köksväxter, fruktträd, träd och buskar samt hur man bekämpar skadedjur och växtsjukdomar (Lindgren, 1907). Ett av kapitlen behandlar även blomsterodling. I avsnittet om de fleråriga blomväxterna beskrivs hur man skall odla och sköta växterna. Där berättas bl.a. om förökning av perenner, planteringsavstånd, gödsling, rensning, hur man skall placera blommorna i rabatten och också om odlingen av lök- och knölväxter. Där skrivs att de fleråriga blomväxterna är lättskötta och vackra och på många sätt är mer fördelaktiga än ettåriga blommor. Med finns också en lista där ca 100 perenners viktigaste egenskaper och odlingsvillkor beskrivs. (Lindgren, 1907, 216-224)

Nora och Maiju Pöyhönen skriver om perenner i boken ”Kodin kasvitarha” från år 1927. Lika som Lindgren skriver i sin bok ”Kasvitarhakirja”, skriver Nora och Maiju Pöyhönen i sin bok allmänt om perenner bl.a. om plantering, förökning och skötsel av perenner och beskriver närmare ca 40 härdiga perenner och deras egenskaper. (Pöyhönen & Pöyhönen, 1927, 301-312). Ossian Lundén skriver också han i boken ”Koloniträdgårdar” utgiven 1918 om användningen och skötseln av perenner och beskriver ett antal perennarter närmare (Lundén, 1918a, 217-227). I boken ”Pikkupuutarha” skriven av Rudolf Abelin (översatt till finska och anpassad till finska förhållandena av B.W Heikel och Aug. Heliä) 1908, tillägnas perennerna ett eget avsnitt. Istället för att ge allmänna råd om perenner berättar Abelin om olika arter, deras utseende och var och hur de kan användas (Abelin, 1908, 88-100).

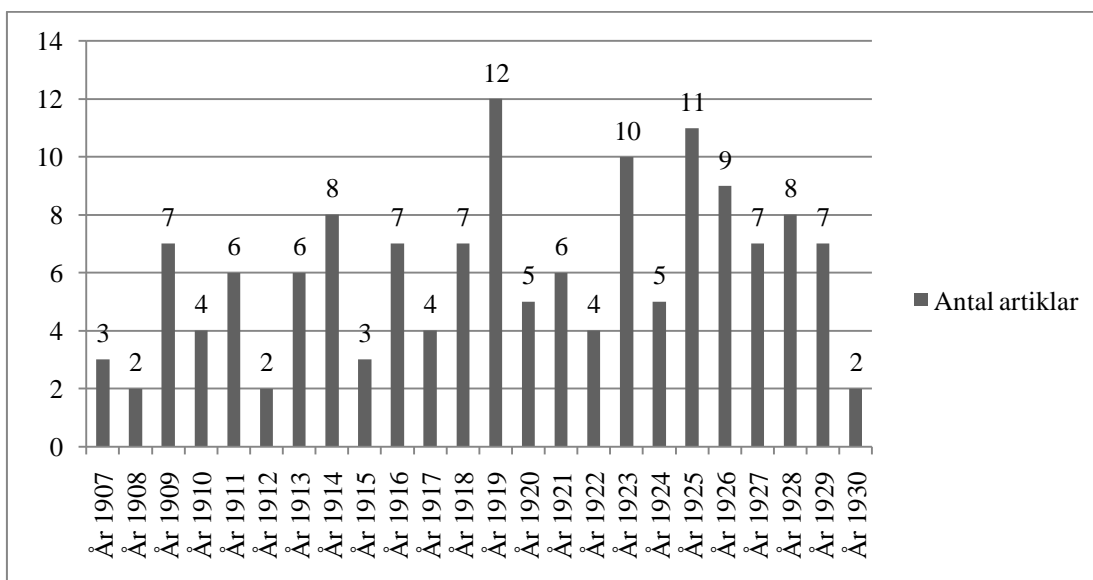
Förutom att det i böckerna skrivs om odling och skötsel av perenner, har en del av böckerna även kapitel som behandlar olika sorters blomrabatter, olika former på rabatterna, var man kan placera rabatterna i trädgården och hur man kan kombinera olika växter i rabatterna. Här berättas alltså i hurdana rabatter man kan odla perenner och hur man kan kombinera olika perenner och färger. Sådana texter hittas bl.a. i böckerna ”Kodin kasvitarha” (Pöyhönen & Pöyhönen, 1927), ”Kasvitarhakirja” (Lindgren, 1907) och ”Kodin Kukkatarha” (Karlsson, 1924). I boken ”Puutarhakauneus” från 1927 skriver Annikki Reijonen att eftersom det i böckerna ”Kukkaistarhan hoito”, ”Kodin kukkaistarha” och ”Avomaan kukkaviljelys” beskrivs så utförligt om odlingen av olika perenner och deras egenskaper, koncentrerar hon sig i sin bok endast på komponeringen av perenner (Reijonen, 1927, 120). I boken skriver Reijonen utförligt om olika perennrabatter och även andra rabatter och hur man kan komponera rabatterna för att få lyckade resultat (Reijonen, 1927).

I början av 1900-talet fanns det alltså redan ett relativt stort utbud litteratur som berättade om olika perenner och deras användning. Innehållet varierar aningen från bok till bok, och variationer i vad författarna koncentrerar sig mest på finns också. Gemensamt för alla böcker som nämnts här är att författarna skriver väldigt varmt om perenner, lyfter fram fördelarna med att använda perenner och därmed vill få läsaren att uppskatta och odla fleråriga blommor.

7 Artiklar om perenner

I de undersökta årgångarna fanns totalt ca 140 olika artiklar som handlade om perenner. Antalet artiklar i de olika årgångarna varierade stort. I vissa årgångar som t.ex. 1907, 1908, 1917 och 1930 fanns det 2-4 artiklar medan det i andra årgångar som t.ex. 1919, 1923 och 1925 fanns 10-12 artiklar om perenner (tabell 1). I de tidigaste årgångarna fanns det alltså minst antal artiklar om perenner, medan antalet ökade mot de senare årgångarna. En orsak kan vara att sidantalet i tidningarna med åren ökade, och man hade därför utrymme för flera artiklar i en och samma tidning.

Tabell 1. Antal artiklar om perenner i de undersökta årgångarna.

De flesta artiklarna är skrivna av finländska trädgårdsmän, men en del av artiklarna är skrivna av personer som bor utomlands. Många artiklar är lånade från andra finländska skrifter och tidningar och i flera av artiklarna återges vad som skrivits i utländska tidningar, främst svenska, norska och danska sådana.

Innehållet i artiklarna varierar stort. De olika artiklarna om perenner har delats in i större huvudkategorier på basen av deras innehåll. Huvudkategorierna består av artiklar

- där man skriver allmänt om perenner och odling av perenner
- som uppmuntrar till perennodling
- om planering och komponering av perennrabatter
- om stenpartier

- om perennernas skötsel
- om förökning av perenner
- om användning av perenner till andra ändamål
- om olika perennsläkten och -arter

Den sistnämnda huvudkategorin är dessutom indelad i flera underkategorier.

7.1 Allmänt om perenner och odling av dessa

I "Finska Trädgårdsodlarens" aprilnummer år 1909 skriver Harald Wasastjerna en artikel om fleråriga blomsterväxter. I artikeln definierar Wasastjerna först vad en flerårig blomsterväxt eller perenn är och berättar därefter att endast ett fåtal av de fleråriga blomsterväxterna som odlas i de finska trädgårdarna är inhemska. I artikeln berättar Wasastjerna varifrån de flesta växterna som odlas egentligen härstammar, samt hur deras härstamning påverkar odlingen av växterna. Därefter skrivs i artikeln om alla olika faktorer som påverkar odlingen av fleråriga blomsterväxter, d.v.s. ljus-, värme- och fuktighetsförhållanden, markens lutning och jordlagrets egenskaper. I artikeln berättas relativt detaljerat hur dessa olika faktorer påverkar växtplatsen, att olika växter vill ha olika växtförhållanden för att trivas och hur man kan påverka de olika faktorerna då man odlar perenner. (Wasastjerna, 1909, 66-69).

Texten ger alltså på ett lättförståeligt och inspirerande sätt all den grundkunskap man bör ha för att kunna lyckas med perennodling, vilket ger läsaren den uppfattningen att vem som helst kan börja odla perenner. Om olika växtfaktorer och växtförhållanden skrivs det inte alls lika detaljerat om i den samtida trädgårdslitteraturen som jag undersökt. Lindgren (1907, 1-2) skriver i boken "Kasvitarhakirja" kort om var i terrängen det är lämpligt att placera en köksträdgård, och berättar hur växtplatsen påverkas av olika höjdförhållanden och åt vilket väderstreck sluttningarna som man planterar i helst skall ligga, samt kort om fukt- och värmeförhållanden. I "Kodin Kasvitarha" (Pöyhönen & Pöyhönen, 1927, 13-14) skrivs också med några meningar bl.a. om att bästa platsen för köksträdgården är solig, skyddad för kalla vindar och nära vattendrag. Karlsson (1924, 16) däremot skriver att man skall plantera växter som trivs i sol på soliga platser, växter som vill ha fukt på fuktiga platser o.s.v. men i boken saknas närmare förklaringar om växtplatsens olika förhållanden. I trädgårdslitteraturen hittar man alltså inte närapå lika detaljerad information som det som

skrivs i Wasastjernas artikel (1909, 66-69), så med hjälp av artikeln kan läsaren lära sig om grundkunskaperna angående perennodling.

I samma årgång finns i november- och decembernumren en tvådelad artikel som återger ett föredrag som O. Karsten hållit för Tammerfors Trädgårdssällskap. Karsten berättar att man i allmänhet börjat använda mer blommor i det dagliga livet, men att den dåvarande barnuppfostran leder till att barnen inte lär sig älska naturen, utan barnen river upp växter med rötter t.ex. för att pressa växterna och lägga dem till sina växtsamlingar. För att få barnen att älska naturen och uppskatta växter borde man lära dem att odla trädgårdsväxter, och detta kan man uppnå tack vare att man infört trädgårdsskötsel som läroämne i folkskolorna. Karsten menar också att koloniträdgårdar skulle ge nyttig sysselsättning för barnen. (Karsten, 1909a, 202-203).

Resten av Karstens text handlar om de fleråriga prydnadsväxterna. Karsten skriver att man flitigt använde olika fleråriga blomsterväxter i slutet av 1800-talet, men att perennerna glömdes bort då man istället började använda färggranna teppichväxter. Vidare skriver Karsten att teppichväxterna under den senaste tiden åter fått ge rum för de fleråriga blomsterväxterna, då man igen har funnit intresse för användningen av både hög- och lågväxande perenner, och nya former och arter årligen kommer ut i handeln. I resten av texten presenterar Karsten ett urval tvååriga och fleråriga blomsterväxter som skribenten anser höra till de vackraste växterna. För varje växt beskrivs utseende och viktigaste egenskaper, och för vissa växter nämns också annan information om växten, t.ex. om deras förökning, krav på växtplatsen, användning o.s.v. De fleråriga blomsterväxterna har indelats i grupperna vårbloppande, sommarbloppande och höstbloppande. Till allra sist skriver Karsten kort om odling och förökning av perenner, och räknar upp perenner som lätt kan förökas med frösådd, perenner som duger till binderiarbeten och lämpar sig som solitärväxter. (Karsten, 1909a, 202-205; Karsten, 1909b, 223-226).

Karsten (1909a, 202-203) skriver väldigt ärligt om sina åsikter om dåtidens barnuppfostran och anklagar öppet dagens samhälle för att det inte uppfostrar barnen rätt. Karstens artikel är den enda artikeln i de årgångar av Finska Trädgårdsodlaren som jag undersökt som tar upp barn i samband med trädgårdsskötsel. I många andra artiklar klagas det över att folk i allmänhet inte odlar blommor, men Karsten är mest bekymrad över att barnen inte lär sig älska naturen.

Angående användningen av perenner skriver Rudolf Abelin i sin bok ”Pikkupuutarha” motsvarande saker som Karsten i sin artikel. Även Abelin skriver att perennerna tidigare varit mycket populärare, men att det under senaste tiden rått en tidsperiod då man ansåg det vara dumt att odla färggranna blomsterväxter. Perennerna byttes ut mot bladväxter och tapetmönster, och först nyligen har perennerna åter börjat införas i trädgårdarna. (Abelin, 1908, 94-95).

Bland de olika perennarterna som Karsten (1909a, 202-203; Karsten 1909b, 223-226) presenterar finns bland de tvååriga ca 10 släkten och bland fleråriga ca 55 släkten. I texten presenteras dock främst de olika arternas och deras sorters utseende, och endast i några fall nämns hurudan växtplats de vill ha. Artikeln ger alltså ganska bred information om hur växterna ser ut, men den som vill odla växterna blir tvungen att själv ta reda på var och hur han kan odla växterna.

I en artikel från år 1922 skriver Bengt M. Schalin om ”Perenna blommor för skuggiga lägen”. Ofta händer att man har en skuggig plats på gården där man vill plantera blommor, och då är det lätt att göra misstag om man inte vet vilka växter som trivs i skugga. Bland perennerna finns de bästa alternativen av växter för skuggiga lägen. Schalin skriver att de flesta skuggperennerna blommar på våren men att det även finns sommar- och höstblommade perenner att välja mellan. De vanligaste färgerna på blommorna är vitt och blått, men gult och rosa förekommer också. Många av perennerna för skuggiga lägen är lundväxter eller växter som växer på fuktiga ängar vid åar och bäckar. Därför kräver de flesta perennerna djup, näringsrik och fuktig jord för att trivas i trädgården. Schalin berättar att det också finns några ettåriga sommarblommor, krukväxter och frilandsbuskar som kan planteras på skuggiga platser, men att urvalet bland dessa inte närapå är lika stort som bland perennerna. I artikeln finns en förteckning över perenner med vackra blommor som bra kan användas i skuggiga lägen. Perennerna presenteras i alfabetisk ordning och för varje perenn presenteras olika sorter, deras utseende och egenskaper och deras krav på växtplatsen. Slutligen räknas upp ett antal låga arter som kan användas som kantväxter eller för att bilda en matta t.ex. under träd där gräset inte trivs. (Schalin, 1922, 82-85).

Schalins artikel (1922, 82-85) koncentrerar sig på ett ämne som det inte skrivits om i andra artiklar i de undersökta årgångarna. Urvalet av växter som trivs i skuggiga lägen är betydligt mindre än urvalet växter som trivs i sol eller halvsol, och för den som inte är speciellt insatt i perennernas växtförhållanden kan det vara svårt att veta vilka perenner

som kan planteras i skugga. Informationen i Schalins artikel (1922, 82-85) är därför väldigt värdefull och kan fungera som handbok då man skall välja perenner till en skuggig plats.

7.2 Artiklar som uppmuntrar till perennodling

I "Finska trädgårdsodlaren" har också ingått artiklar om perenner och trädgårdsblommor i allmänhet, artiklar som är skrivna som för att uppmuntra folk att börja odla mera blommor i sina trädgårdar. År 1916 skriver Bengt M. Schalin en artikel med titeln "Trädgårdsblommor" (Schalin, 1916, 211-213). Schalin skriver att det är blommorna som ger trädgården liv och färg och att speciellt vi nordbor lärt oss uppskatta blommorna p.g.a. vår korta sommar. Schalin skriver att den finska floran är fattig men att det inte finns gränser för varifrån man kan hämta växter till Finland från utlandet, och tack vare detta har vi ett stort urval blomsterväxter som vi kan odla. Vidare skriver Schalin att perennerna under den senaste stilen inom trädgårdskonsten, den engelska parkstilen, nästan varit bannlysta från trädgården, och att han också tror att det var på grund av avsaknaden av blommor som gjort att engelska parkstilen nu gått ur mode. En ny era har börjat för perennerna och de odlas nu i olika former i nästan alla trädgårdar. Schalin anser att det var upptäckten av perennerna och deras alla goda egenskaper som "inledde blommornas segertåg". (1916, 211-213).

En liknande text är artikeln "Odlar mera blommor kring boningshusen" av E. B-dt i "Finska Trädgårdsodlaren" år 1920. Skribenten beklagar sig över att landsbygdens befolkningen saknar intresse för trädgårdsodling och speciellt blomsterodling. I artikeln skrivs att det finns gårdar och hus som omges av en liten trädgård, men att trädgårdarna ofta är vanskötta och övervuxna av ogräs. Många är av den åsikten att det helt enkelt är olönsamt att odla t.ex. fruktträd, bärbuskar och blommor i trädgården, men detta beror främst på att man inte förstår att det krävs skötsel för att odlingen skall ge resultat. Skribenten fortsätter med att skriva om att ett hus omgivet av vackra och välskötta blommor ger ett mycket bättre intryck än ett hus utan blommor. I artikeln berättas att om man tycker att det är för dyrt att odla blommor, så kan man billigt och enkelt få till stånd blomsteranordningar om man väljer att köpa frön och så sommarblommorna själv. Resten av texten handlar om odlingen av sommarblommor och olika sommarblommors utseende och egenskaper presenteras. (B-dt, 1920, 81-84).

Det var först i slutet av 1800-talet som perennodlingen blev allmän hos det vanliga folket (Alanko, 2007, 9-10). I Schalins artikel (1916, 211-213) kommer det fram att man under senaste tiden igen börjat använda mer perenner, och Schalin tycker att ingen trädgård borde sakna blommor. Artikeln av B-dt (1920, 81-84) berättar ändå om att det speciellt på landsbygden odlas väldigt lite perenner och blommor över huvud taget. Det här tyder på att det ännu på 1920-talet var ovanligt med perenner bland vanligt folk på landsbygden, trots att man i allmänhet redan börjat odla mer perenner i de högre samhällsklasserna.

I boken "Kodin Kasvitarha" skrivs att blomlandet ofta enligt gamla traditioner anläggs bakom boningshuset helt avskilt från köksträdgården. För att komma till blomlandet måste man gå runt hela huset och därmed blir blomlandet ett dekorationselement som används endast då man har gäster. På grund av det här är det inte alls så konstigt att många ser blomsterodling som onödigt och lyxigt. (Pöyhönen & Pöyhönen, 1927, 43-45).

I ett senare kapitel i samma bok skrivs att en annan anledning till att perennerna inte är mer populära i trädgårdarna, är att jorden ofta är dåligt förberedd då man planterar perennerna. Jorden är för mager, planteringsgropen är för grund och fleråriga ogräs har inte tagits bort tillräckligt noggrant, så perennerna kvävs snabbt av ogräsen och blomsterrabatten förlorar sin charm. (Pöyhönen, 1927, 301-302).

År 1913 skriver Rolf Nordenstreng ett brev till "Finska Trädgårdsodlaren" från London, vilket publiceras under rubriken "Fleråriga blomsterväxter i England och hemma". I brevet skriver Nordenstreng att han under sin tid i England verkligen lärt sig uppskatta de fleråriga blomsterväxterna och konstaterar att användningen av perenner i Finland ännu ligger på grundnivå. I Finland odlas mest ettåriga sommarblommor som visserligen är vackra, men som ofta gror dåligt om det är en torr vår. Perennerna däremot kommer garanterat upp varje vår och ger tidigt grönska och blommor i trädgården. I texten fortsätter Nordenstreng att berätta om några av våra bästa perenner, d.v.s. Delphinierna (*Delphinium*, L.), Ploxarna (*Phlox*, L.), lupinerna (*Lupinus*, L.), Pyrethrum (*Tanacetum*, L.) och *Gaillardia* (*Foug.*). Skribenten skriver bl.a. om egna erfarenheter av olika sorter och växternas olika egenskaper. Därefter beskriver Nordenstreng en stor perennrabatt som han sett vid Westwick Hall i England, som är den vackraste perennrabatten han sett och nämner att bl.a. alla växterna han just berättat om ingick i denna rabatt. Det som var imponerande med rabatten var hur växterna var grupperade i den, och Nordenstreng

betonar att de två grundprinciperna är breda perennrabatter och massplanteringar. (Nordenstreng, 1913a, 153-156).

I nästan all trädgårdslitteratur som jag undersökt i detta arbete skrivs om perennernas fördelar jämfört med t.ex. ettåriga sommarblommor. I böckerna skrivs att de är lättskötta (Lindgren, 1907, 218; Abelin, 1908, 89; Lundén, 1918a, 209, 209; Pöyhönen & Pöyhönen, 1927, 301), växer flera år på samma plats (Lundén, 1918a, 209; Pöyhönen & Pöyhönen, 1927, 301), det finns perenner som blommar vid alla tidpunkter på sommaren (Pöyhönen & Pöyhönen, 1927, 301; Reijonen, 1927, 118), de blir i längden billigare än ettåriga sommarblommor (Lindgren, 1907, 218; Lundén, 1918a, 209; Karlsson, 1924, 11) och att det finns perenner för alla olika växtplatser i trädgården (Lindgren, 1907, 218).

7.3 Om att planera och komponera perennrabatter

Bland artiklarna om perenner finns också artiklar som är mer koncentrerade på det estetiska, d.v.s. artiklar där man ger anvisningar och råd för vad man skall ta i beaktande då man planerar en perennrabbatt och hur man kan kombinera de olika perennerna för att få en lyckad och vacker helhet.

I en artikel från år 1918 skriver G. Löfving om perenna rabatter. Artikeln inleds med ett påstående om att en riktig blomstervän inte gillar de stereotypa sammansättningarna av utplanteringsväxter som pelargoner (*Pelargonium*, L'Her.), *Althenera* (L.), *Achyranthes* (Bl.), *Begonia* (L.), *Sempervivum* (L.) och *Echeveria* (DC.) I stället vill blomstervännen se planteringar där form och färg varierar efter årstiderna, och en rabbatt med blandade perenner ger just detta. Resten av artikeln berättar hur man ska planera en lyckad perennrabbatt. Där berättas om var i trädgården man kan placera en perennrabbatt, vilken form och storlek rabatten kan ha, om olika bakgrunder till rabatten, planteringstidpunkt och valet av växter. Angående valet av växter skrivs att man skall beakta växternas växtsätt, storlek, färger, blomningstid, olika sorter o.s.v, och hur växterna med dessa olika egenskaper kan kombineras med varandra. I artikeln berättas om perennernas skötsel, gödsling, avlägsning av visnade blommor, bevattning, rensning, luckring, uppbinding och om att tomma luckor i rabatten kan fyllas med ettåriga blommor och om att rabatten bör förnyas med ca 3-4 års mellanrum. Artikeln avslutas med ett exempel på en lyckad perennrabbatt. I artikeln finns en ritning över perennrabatten och en växtlista med arter,

sorter, antal exemplar som behövs och också alternativa växter som kan väljas istället för de i första hand föreslagna växterna. Löfving skriver att *Phlox (L.)* och *Delphinium (L.)* är växter som alltid bör finnas med i en perennrabatt och gärna i så stora mängder som möjligt. (Löfving, 1918, 153-157).

En artikel som behandlar samma tema är artikeln ”Om användning af mångåriga blomsterväxter” i ”Finska Trädgårdsodlaren” 1923. Artikeln är skriven av fru Else Dahl och först publicerad i ”Svenskt Land’s” trädgårdsnummer. Dahl skriver att folk odlar blomsterväxter för att få färg till sin trädgård och för att kunna glädja sig över dem, och perennerna är de mest lämpliga växterna för att åstadkomma detta. Vidare skriver Dahl att det odlas för lite perenner i trädgårdarna på landet, trots att de har så många goda egenskaper. ”Det borde ej finnas ett enda landthem, stort eller litet, som ej odlar åtminstone några sådana blomster utanför husknuten” skriver Dahl. Därefter berättar Dahl om själva odlingen av perenner, och konstaterar att perennerna är dyra då man köper dem, men att de i längden blir billigare än t.ex. utplanteringsväxter ifall man valt hårdiga och långlivade sorter. Dahl berättar att det krävs en hel del arbete för att hålla en perennrabatt i snyggt skick, samt kunskap om olika växters storlek och utseende, och att man skall vara förberedd på att göra misstag i början. Vidare skriver Dahl om placeringen av rabatten i trädgården, bakgrunden till rabatten, olika kompositioner som kan användas i rabatten och exempel på lämpliga växter. Slutligen poängterar Dahl att man inte alltid måste plantera perennerna i långa rader, utan att perennerna kan användas mycket mer mångsidigt, så länge som man placerar rätta växter på rätt plats. (Dahl, 1923, 186-188).

I mars 1913 skriver Rolf Nordenstreng i artikeln ”Om blommors gruppering på kalljord” att det är svårt att skapa en vacker blomsterrabatt och att få rabatten att se ut som man vill. Nordenstreng skriver att den långsmala rabatten med perenner i raka rader för tillfället är omodern, men att den ändå har sina fördelar, bl.a. är den lätt att tillämpa och blir ofta lyckad. En rabatt som är mycket svårare att lyckas med är den i England moderna ”mixed border”, blandade rabatten. Nordenstreng berättar att man oftare ser misslyckade versioner av denna rabatt än man ser lyckade. Idén med den blandade rabatten är att den skall se naturlig ut och inte verka planerad och anlagd av människan. Nordenstreng menar att detta är nästan omöjligt att åstadkomma, eftersom slutresultatet ändå för det mesta ser konstgjort ut. Nordenstreng skriver att ”en trädgård skall inte ge sig sken af att vara natur då den är konst”, alltså skall det också synas av trädgården att det är människan som skapat den. Denna princip har börjat utnyttjas i England och även andra ställen, och detta uttrycker sig

i rabatter i form av stora massplanteringar av en och samma sort avgränsade med skarpa linjer samt i helt enfärgade rabatter eller rabatter med två sammansmältande färgtoner. Nordenstreng beskriver några stora lupinrabatter som han sett i England och ger exempel på olika kombinationer av växter som kan användas för att skapa rabatter med enbart en eller två färgtoner. Skribenten påpekar ändå att han själv föredrar rabatter där en färgton dominerar men där det också finns oregelbundna inslag av någon annan färg som bryter enhetligheten. (Nordenstreng, 1913b, 111-117).

Hurdan perennrabatt man än har så är det ändå viktigt att ha en jämn och vacker kant med låga blommor längst fram, och Nordenstreng ger exempel på lämpliga kantväxter. I samma veva skriver Nordenstreng att han rekommenderar att man även runt rosor har underplantering av låga blommor så att så lite bar jord som möjligt syns i planteringarna. Nordenstreng skriver att man oberoende av hurudan gruppering av växter man tillämpar alltid bör göra rabatterna med god smak och kombinera växter och färger så de ger ett vackert slutresultat. Slutligen nämns i artikeln ännu en japansk princip för gruppering av växter, nämligen att ha en trädgård för varje årstid. I praktiken kan man alltså gruppera växterna så att de olika rabatterna är avsedda att beundras under en viss årstid. Man har en rabatt som består av vårbloppmande sorter, en rabatt med sommarbloppmande sorter, en rabatt med höstbloppmande sorter o.s.v. Denna princip kan dock vara mycket arbets- och tidskrävande för att kunna förverkligas. (Nordenstreng, 1913b, 111-117).

I trädgårdslitteraturen som jag undersökt skrivs också en hel del om planeringen, placeringen och anläggningen av en perennrabatt. Annikki Reijonen skriver kanske mest utförligt om ämnet i boken "Puutarhakauneus". Reijonen skriver om användningen av perenner som kantvegetation, solitärer i gräsmattan och i olika rabatter kring byggnader. Rabatterna kan ha raka och strikta former eller så kan de vara mera naturligt och mjukt formade. Reijonen påpekar ändå att det är viktigt att kombinera växterna på rätt sätt, plantera olika perenner på sådana växtplatser där de trivs o.s.v. En allmän regel, enligt Reijonen, är att perenner, ettåriga blommor och tuvbildande växter skall odlas skilt för sig, men om man har en perennrabatt med tomrum är det okej att fylla tomrummen med ettåriga sommarblommor. Vidare skrivs om var man skall placera en perennrabatt i trädgården, om anläggningen, rabattens storlek, form och kanter. Angående komponeringen av perennerna skriver Reijonen om hur man tar i beaktande perennernas storlek, blomningstid och färg. (Reijonen, 1927, 105-126). Reijonen skriver ändå om allt

detta från en aningen konstnärlig synpunkt, och det kan vara svårt att i praktiken förverkliga en perennrabatt utgående från Reijonens anvisningar.

Lindgren skriver mer praktiskt om planeringen av perennrabatter. Lindgren skriver om att man skall tänka på perennernas höjd, växtsätt och blomfärg då man placerar växterna i en rabatt. Perennerna kan odlas endera i långa och smala rabatter eller i fristående mindre rabatter. Rabatterna skall enligt Lindgren helst vara runda, ovala eller musselskalformade. Vidare ger Lindgren anvisningar om var man kan placera rabatten i trädgården, om rabattens storlek och hur man kombinerar växter i rabatten. I boken finns ritningar över exempel på olika rabatters utformning och uppräknat olika buskar, perenner och sommarblommor som passar i olika rabatter. Lindgren skriver också om långsmala perennbänkar som kan placeras längs med gångar eller i utkanten av buskage. (Lindgren, 1907, 229-234). Lindgren ger alltså ganska praktiska anvisningar, men håller sig strikt till att perennerna skall planteras endast i rabatter med en viss bestämd form.

Ossian Lundén berättar kort om att perenner kan användas i grupper, som fristående, kantvegetation och i breda rabatter och nämner också att man skall tänka på arternas höjd, blomningstid och färger när man komponerar rabatterna (1918, 218-219). Samma saker skriver Smirnoff om i "Kukkaistarhan hoito" (1910, 9-10). Karlsson skriver också om olika användningsalternativ för perenner och ger exempel på vilka perenner som passar till vilket ändamål (1924, 11-22).

I "Kodin Kasvitarha" ges dylika anvisningar som i de övriga böckerna om planeringen och placeringen av perennrabatter. Dessutom skrivs i boken om att blomgården skall placeras på ett sådant ställe i trädgården där man lätt kommer åt den för att man fullt ut skall kunna njuta av blomsterprakten. (Pöyhönen & Pöyhönen, 1927, 43-44; 283-284).

7.4 Stenpartier

I "Finska Trädgårdsodlaren" har ingått flera artiklar som behandlar stenpartier och växter för stenpartier. Stenpartierna tycks vara ett ämne som delar folkets åsikter. I vissa artiklar skrivs om hur vackra stenpartierna är och att det borde finnas mer av dem, medan det i andra artiklar klagas över att stenpartierna ofta är misslyckade, fula och totalt malplacerade i trädgårdarna. Gemensamt för artiklarna om stenpartier är att skribenterna tycks vara

överens om att stenpartier kan vara vackra och intressanta element, men de måste göras rätt och ligga i en lämplig miljö.

I en artikel från 1914 skriver Schalin om anläggningen av stenpartier. Schalin berättar att stenpartier används mycket i England, och att man även i Finland kan anlägga ett stenparti i sin trädgård om man har mycket stenar till handa. I Finland är förhållandena dessutom lämpligare för stenpartierna, eftersom stenpartiväxterna övervintrar mycket bättre under våra snörika och kalla vintrar än i England. Ett stenparti skall se naturenligt ut för att vara vackert, och för att lyckas med det krävs en del kunskap och konstnärligt öga. I artikeln skriver Schalin om vilka stenar som är att föredra, hur man skall placera stenarna, vilken form man skall ge stenpartiet, hurudan jordblandning man skall använda, när man skall plantera och ger exempel på växter som kan användas i stenparti. Bland växterna nämner Schalin perenner, alpväxter, buskar och växter för fuktiga förhållanden om man i samband med stenpartiet har en damm. Slutligen skriver Schalin att om man inte har rum för ett stenparti i sin trädgård, så kan man också använda de i artikeln nämnda växterna till stenmurar, terrasser och dylika anläggningar. (Schalin, 1914, 218-220).

År 1915 skriver sedan Paul Olsson om blommande murar. Eftersom Schalin nämnde användningen av stenpartiväxter i stenmurar (Schalin, 1914, 220) vill Olsson presentera hur man anlägger en blommande mur. Olsson skriver att muren kan ses som en koncentrerad form av ett stenparti, och det kan vara frågan om en helt fristående mur eller en stödmur. Genom att plantera blommor i stenmuren får muren ett mera livfullt utseende, men att muren kräver mera skötsel än ett stenparti. I artikeln presenterar Olsson den antagligen första blommande muren av sitt slag i Finland som finns i Dalby trädgård i Esbo. Olsson har själv planerat muren och berättar om muren, stenmaterialet, anläggningsarbetet, vilka växter som planterats i muren och i artikeln finns en planritning över muren samt två fotografier. Slutligen berättar Olsson kort om bevattningen och vintertäckningen av blommande murar. (Olsson, 1915, 26-29).

I artikeln ”Stenpartiets berättigande i prydnadsträdgården” återges vad Axel Lange skrivit i avdelningen ”Stenhöjplanternes Kultur” i verket ”Vand- och Stenhöjplantor”. I texten sägs att man innan man anlägger ett stenparti bör fundera om ett stenparti verkligen passar i trädgården. Det finns väldigt delade åsikter om stenpartier. Vissa anser att det är onödigt att i trädgården försöka återskapa naturliga klippbildningar, medan andra anser att stenpartier väl kan användas om man med hjälp av dem kan dölja annars så fula delar av

trädgården. Vidare skrivs om olika sorters stenpartier och i vilka fall de olika typerna är att föredra. I artikeln berättas om olika alp- och stenväxter, deras olika egenskaper och vad de har för fördelar jämfört med övriga perenner. Till exempel är de flesta alp- och stenväxterna lågväxta, har förhållandevis stora blommor och många av dem har grönt bladverk året om. Vissa av dessa växter går att odla även på flat mark, men många av dem kräver de växtförhållanden som ett stenparti ger för att trivas. Vissa alpväxter kan överlag vara svårödlade, men artikeln avslutas med budskapet att allt besvär och arbete är värt att göra, eftersom glädjen är så stor då man slutligen har ett lyckat stenparti. (Nylands Svenska Trädgårdssällskap & Sällskapet Aura Trädgårdsvänner, 1917, 224-226).

Om fjällväxter och stenpartier skriver också M.P. Andersen år 1923. Artikeln inleds med att skribenten definierar vad en fjällväxt är och vad en fjällväxt har för egenskaper. Vidare skriver Andersen att det inom trädgårdskonsten nu finns två stilar med stora kontraster, den stela franska trädgården med raka linjer, plana ytor och stela rabatter och den halvvilda naturenliga trädgården som saknar raka linjer och släta ytor. Fjällväxterna och stenpartierna hör hemma i den naturenliga trädgården, eftersom stenpartiet behöver en naturlig, fri omgivning och kuperad terräng för att verkligen vara lyckat. Ofta ser man misslyckade stenpartier som består av fritt liggande sten- och jordhögar där stenarna är ställt onaturligt på högkant, vilket leder till att stenpartiet är för torrt och inga växter trivs där. För att stenpartiet skall hålla fukt måste det anläggas så det har kontakt med marken och då trivs även växterna. I artikeln skrivs hur och var man skall anlägga stenpartiet, vad för jord man skall använda, hurdana stenar man kan använda och hur man skall forma stenpartiet och lägga stenarna. Två andra typer av stenpartier är mur- och fjällväxtrabatt och i artikeln berättas även hur och var dessa båda kan anläggas. Andersen presenterar i artikeln olika perenner som kan användas i de olika stenpartierna och berättar kort om planteringen och skötseln av fjällväxterna. (Andersen, 1923, 91-100).

År 1925 skriver Else och C. G. Dahl om vårblommande stenpartier. Vid stenpartiet planteras alltså endast vårblommande växter och har då ett mycket intensivt utseende under 2-3- månader på våren. I artikeln skrivs var man kan anlägga ett sådant stenparti, hur man anlägger och hurdan jord man kan använda. Vidare berättas om olika perenner som blommor på våren och hur och var i stenpartiet de kan användas och hur hela stenpartiets växter skall komponeras så de bildar en fin helhet. I texten nämns också olika lök- och knölväxter samt buskar som kan användas i stenpartiet. Slutligen anmärks att det naturenliga stenpartiet helst inte skall anläggas i moderna trädgårdar med raka linjer och

plana ytor, eftersom de inte passar in där. Vill man dock i en sådan trädgård odla stenpartiväxter kan man anlägga en upphöjd raklinjig rabatt med lätt genomsläpplig jord, stenkanter och stenar som bildar jämna rutverk och plantera stenparti växter i denna. (Dahl & Dahl, 1925, 72-75).

I en artikel från 1913 skriver Rolf Nordenstreng om stenpartier. Nordenstreng menar att man försöker skapa konstgjord naturlighet då man anlägger en klippträdgård, och enligt Nordenstreng misslyckas man oftast med detta. Nordenstreng skriver att klipp- eller stenträdgårdarna är mycket populära i England, och alla trädgårdsägare vill ha en ”rock garden”, oberoende av trädgårdens naturliga förutsättningar. Om det i trädgården från tidigare finns stenblock och klippor kan man bra lyckas skapa ett vackert stenparti, men i de flesta fallen har man för lite stenmaterial att utgå från och resultatet blir onaturligt och fult. (Nordenstreng, 1913b, 111-117).

I den undersökta trädgårdslitteraturen berättas också om anläggningen av stenpartier. Om sten- och klippartier skriver Karlsson i boken ”Kodin kukkastarha”. Karlsson skriver att man är lyckligt lottad om man har stenar och klippor i sin trädgård, eftersom de erbjuder en utmärkt möjlighet att plantera stenpartiväxter i. Stenpartiet erbjuder växtplats för otaliga växter och speciellt växter som trivs på soliga och torra platser. Karlsson räknar upp olika lämpliga växter och ger anvisningar för hur man planterar och placerar växterna i stenpartiet och hurudan jord man skall använda. (Karlsson, 1924, 16-18).

Annikki Reijonen skriver också i boken ”Puutarhakauneus” om stenpartier. Reijonen betonar att stenpartiet skall smälta in i omgivningen och se naturligt ut, och inte placeras t.ex. mitt i en slät gräsmatta. Reijonen skriver på en hurudan plats och var i trädgården man kan anlägga ett stenparti och att man endera kan utgå från en färdig klippbildning eller ett stenrös eller så kan man flytta stenar och bygga upp ett helt nytt stenparti. Man kan även anlägga ett stenparti i regelbundna rutsystem och med raka gångar, liksom man ofta gör i botaniska trädgårdar. Vidare skriver Reijonen om hur man anlägger ett stenparti, hurudan jord man kan använda, hurudana stenar man kan använda och hur dessa kan placeras i stenpartiet. Reijonen berättar om olika växter och framförallt perenner man kan använda, hur dessa skall placeras i stenpartiet och hur olika perenner kan kombineras. (Reijonen, 1927, 134-143).

7.5 Perennernas skötsel

År 1919 skriver Harald Wasastjerna en artikel om allmän skötsel och odling av perenner. Texten baserar sig på Axel Langes bok ”Den lille Staudebog”. I artikeln berättas för varje årstid vilka skötselåtgärder man bör vidta för sina perenner samt när och hur man lämpligast gör dem. I artikeln börjar man med hösten. Det berättas bl.a. om nedskärning av vissnade växtdelar, luckring av jorden, ogräsrensning och täckning av plantorna till vintern. Om täckningen skrivs att man på våren och under längre varmare perioder under vårvintern skall lätta på eventuellt granris som man täckt in växterna med, eftersom många plantor lätt börjar växa tidigt och växer sig för långa om de är täckta med granris. Ofta får man på våren dessutom täcka in växterna till natten så de inte tar skada av frosten. På våren skall man skära av växtstänglar som lämnats kvar på hösten, kolla om plantor frusit upp ur jorden under vintern och i så fall plantera dessa på nytt, jämna jorden mellan plantorna och eventuellt avlägsna några skott från vissa växter för att få en rikligare blomning på de kvarvarande skotten. Senare på våren och under sommaren skall man fylla eventuella luckor i rabatterna och börja tänka på uppbindning av växterna. I artikeln berättas hur man kan sköta om uppbindningen, med hur många pinnar och av vilket material o.s.v. Under sommaren ska man sedan avlägsna vissnade blommor, vattna och på hösten göra eventuella omplanteringar. Rabatterna kan efter behov omplanteras helt och hållet eller så omplanterar man bara vissa delar av rabatten. Vissa växter mår bra av att omplanteras oftare medan andra växter helst skall stå orörda i många år. Det kan vara bra att någonstans i trädgården ha en plantering med reservplantor som man kan använda då man planterar om sina rabatter, så man därmed kan plantera nya exemplar istället för att behöva dela de gamla plantorna. Slutligen berättas kort om förökning, delning och frösådd av perenner och att det är viktigt att under hela sommaren rensa bort ogräs och luckra jorden mellan plantorna om den blivit packad och hård. (Wasastjerna, 1919, 165-168).

I marsnumret 1922 skriver man under ”Praktiska vinkar och råd” om gödslingen av perenner. I texten berättas om perennernas olika gödslingsbehov, att gödslet som ges vid planteringen förbrukas under ca 3-4 år och att man varje höst bör breda ut ett tjockt lager brunnen gödsel kring perennerna. Därefter berättas kort om både naturlig gödsel och konstgödsel och hur, när och hur mycket man ska gödsla. (Nyland Svenska Trädgårdssällskap & Sällskapet Aura Trädgårdsvänner, 1922, 54).

I juni 1924 ingår en text med rubriken ”Våra perennrabatter om sommaren” i avdelningen ”Praktiska vinkar och råd”. För att perennrabatten skall blomma länge och oavbrutet på sommaren bör jorden vara djupt bearbetad och väl gödslad, skrivs det i texten. Är jorden det så tål perennerna bättre både torka och värme på sommaren, men under längre torrperioder kan bevattning behövas för att perennerna skall orka blomma. Har man bra jord i perennrabatten kan man fylla ut eventuella tomrum med ettåriga sommarblommor. I texten skrivs att man skall försöka plantera flera exemplar av samma art och färg i så stora grupper som möjligt och försöka kombinera färgerna så det ger ett vackert resultat. Slutligen ges exempel på sommarblommor som lämpar sig för detta ändamål, både sådana som kan sås direkt på friland och sådana som skall förkultiveras i kruka. (Nyland Svenska Trädgårdssällskap & Sällskapet Aura Trädgårdsvänner, 1924, 134-135).

I en text på bara nio rader skrivs år 1923 under ”Praktiska vinkar och råd” om olika skötselåtgärder som kan vidas för perennerna på hösten. I texten berättas bl.a. att blad och blomställningar skall bortskäras, jorden runt plantorna skall luckras, och att ömtåliga växter skall täckas med t.ex. torra löv, granris och gammal brunnen gödsel. (Nyland Svenska Trädgårdssällskap & Sällskapet Aura Trädgårdsvänner, 1923c, 194).

Artiklarna ger relativt uttömmande information om olika skötselåtgärder. Speciellt betonar man vid vilken årstid olika skötselåtgärder skall vidtas, alltså vad som skall göras på våren, vad på hösten o.s.v. Under avdelningen ”Praktiska vinkar och råd” skrevs i juni om vad man skall komma ihåg på sommaren (Nyland Svenska Trädgårdssällskap & Sällskapet Aura Trädgårdsvänner, 1924, 134-135) och i september skrev man om vad som skall göras på hösten (Nyland Svenska Trädgårdssällskap & Sällskapet Aura Trädgårdsvänner, 1923, 194). Den som odlar perenner får alltså informationen just då den behövs och då är det också lättare att komma ihåg att gå ut och göra vad som behövs för perennerna.

Wasastjerna skriver därtill väldigt tydligt och systematisk om olika skötselåtgärder för hela året, och i och med att texten är lättförståelig kan den ha varit till stor hjälp för alla nybörjare inom perennodlingen. I så gott som alla trädgårdsböcker finns givetvis också anvisningar och råd om skötsel av perenner, angående gödsling, rensning, bevattning, uppbinding, vintertäckning o.s.v. (Lindgren, 1907, 217-218; Smirnoff, 1910, 9-10; Lundén, 1918a, 219; Karlsson, 1924, 24-31; Pöyhönen & Pöyhönen, 1927, 301-304). Det som ändå kan konstateras är att ingen av böckerna innehåller lika detaljerad information om skötselåtgärderna som artiklarna gör.

7.5.1 ”Praktiska vinkar och råd”

Från och med marsnumret 1922 infördes en ny avdelning i tidningen med namnet ”Praktiska vinkar och råd”. Som namnet säger handlar det om korta texter som ger praktiska råd och tips om allt möjligt som gäller trädgårdsskötsel och odling av växter, därmed även om sådant som berör perennodling.

Till exempel skrevs det år 1926 under ”Praktiska vinkar och råd” om under vilken årstid det är bäst att plantera perenner. I texten presenteras en sammanfattning av resultaten som fåtts vid ett försök att planera perenner under olika tider av året i Alnarp trädgårdsskola i Sverige. Resultaten visar att alla perenner helst skall planteras tidigt på sensommaren, förutom vissa undantag som tar sig bäst om de planteras på våren. De flesta perennerna kan man också plantera på våren. Planterar man perenner under sensommaren, helst i augusti, behöver man inte heller täcka in plantorna till vintern, eftersom detta inte är till någon större nytta. Vid höstplanering är det viktigt att vattna perennerna efter planteringen så de inte lider av torka. (Nylands Svenska Trädgårdssällskap & Sällskapet Aura Trädgårdsvänner, 1926, 162).

I en annan text publicerad 1925 ges anvisningar om hur man planterar pioner. I texten berättas att pionerna helst skall planteras tidigt på hösten, och inte på våren, trots att många tror att våren är den bästa tiden. Att man inte skall plantera på våren har med pionens rotutveckling att göra. Pionerna trivs gärna på orörda på samma växtplats 12-15 år och mera och sägs vara vackrast 6 år efter planteringen. Vidare i texten berättas att pionerna vill ha en djup och näringsrik jord och att man inte skall plantera för stora pionexemplar, utan helst pioner med 4-6 skott. I texten beskrivs hur man skall plantera pionerna och slutligen nämns att man aldrig skall plantera pioner nära träd eller buskar. (Nylands Svenska Trädgårdssällskap & Sällskapet Aura Trädgårdsvänner, 1925b, 251).

1923 skriver B. Schalin i ”Praktiska vinkar och råd” om olika perenners blomningstid. I texten finns en lista där perenner är uppräknade i den ordningsföljd som de börjar blomma. Perennerna är indelade i tre grupper: arter som börjar blomma före 15 juni, arter som börjar blomma mellan 15 juni och 15 augusti samt arter som börjar blomma efter den 15 augusti. (Schalin, 1923, 34-35).

7.6 Förökning

I en artikel 1910 skriver Ossian Lundén om förökning av fleråriga blomsterväxter genom frösådd. Lundén skriver att förökning genom frösådd kan vara aktuellt t.ex. då man vill föröka perenner som inte gör rotskott eller som inte går att föröka genom delning. Vissa perenner ger ändå frön som inte är grobara, och vissa perenners frön är svåra att få att gro p.g.a. att fröna snabbt förlorar gröningsförmågan eller för att de kräver en lång tid innan de börjar gro. Frön som snabbt mister gröningsförmågan skall sås genast då fröet mognat, d.v.s. samma sommar eller höst som blomningen skett. Sår man fröna först på våren kan det vara att fröna inte gror mer, eller att det räcker ytterligare ett år innan fröna gror. Lundén skriver att då man sår frön skall man inte för snabbt ge upp hoppet om fröna inte genast gror, utan ha tålamod och fortsätta vattna och rensa fröbädden, eftersom fröna sannolikt nog gror trots att de tar lång tid på sig. Vissa perenners frön gror väldigt ojämnt, och då lönar det sig att så fröna så glest att man kan ta upp de tidigaste plantorna och skola om dessa utan att störa fröna som inte grott ännu. Vidare skriver Lundén att fröna kan sås endera på friland eller i krukor eller lådor, och beskriver hur man skall göra då man sår på friland eller i krukor. Slutligen skriver Lundén om omskolningen och övervintringen av de unga plantorna. (Lundén, 1910, 49-50).

År 1918 skriver Harald Wasastjerna en artikel med samma tema, ”Några anvisningar för uppdragande af fleråriga växter från frö”. Wasastjerna skriver även han att det är svårare att föröka perenner från frö än sommarblommor, eftersom många perenners frön tar lång tid på sig innan de gror och många perenners frön snabbt förlorar gröningsförmågan. Wasastjerna skriver att man märkt att vissa växters frön gror bättre om de utsätts för frost eller snö, och vissa frön gror inte alls förrän de utsätts för kyla. Eftersom perennernas frön varierar så mycket i fråga om gröningsförmåga, har Wasastjerna delat in perennerna i tre grupper: lättgroende, måttligt groende och svårgroende arter. Visserligen kan det för vissa arter vara svårt att avgöra till vilken grupp de hör, men Wasastjerna menar att denna gruppering ändå underlättar då man ger anvisningar om frösådd. I artikeln ges exempel på arter som hör till de olika grupperna, och för varje grupp ges relativt detaljerade anvisningar för när, hur, var och i hurdan jord dessa frön skall sås och hur de olika grupperna skiljer sig från varandra. Wasastjerna skriver också att fröplantorna i många fall inte är exakta kopior av moderplantan, utan att det ofta förekommer att fröplantorna i utseende skiljer sig betydligt från moderplantan, speciellt då det gäller olika trädgårdsformer. Genom att föröka växterna genom delning, sticklingar eller rotskott kan

man undvika detta fenomen. Slutligen skriver Wasastjerna att man inte skall bli rädd för att försöka sig på förökning av perenner genom frösådd, trots att de givna anvisningarna kan låta invecklade och svårigheterna kan vara många. Lyckas man bara skaffa sig bra frön så skall man nog också lyckas med fröförökningen. (Wasastjerna, 1918, 19-23).

I marsnumret 1919 finns en text med rubriken ”Några mindre vanliga fleråriga örter, som med fördel kunna uppdragas af frö”. Som rubriken säger berättas i texten om nio olika perenner, deras utseende, växtsätt, egenskaper, användning i trädgården o.s.v. Till sist skrivs att inhemskt frö av de nämnda arterna och ett femtiotal andra sorter kan köpas från V.F. Sagulins fröhandel i Helsingfors. (Wasastjerna, 1919, 61-62).

År 1929 skrivs under ”Praktiska vinkar och råd” om förökning av perenner genom bladsticklingar. I texten återges vad H. Hagemann skrivit i ”Die Gartenwelt” om sina egna erfarenheter av bladsticklingsförökning av perenner. Hagemann skriver att han lyckats föröka t.ex. två olika fetblad (*Sedum*, *L.*) och *Cardamine pratensis fl. pl.* (*L.*) och Hagemann beskriver hur man skall göra för att lyckas med bladsticklingsförökningen. Slutligen skrivs att dessa perenner också skulle kunna förökas genom sticklingar, men att man med bladsticklingar får fler nya plantor av en och samma moderplanta. Hagemann skriver till sist att det skulle vara intressant att höra om någon annan har liknande erfarenheter av andra perenner. (Nylands Svenska Trädgårdssällskap & Sällskapet Aura Trädgårdsvänner. 1929, 328).

Att man skrivit flera artiklar om förökning av perenner genom frösådd är ganska intressant. I dagens läge är det mycket vanligt att skaffa färdiga plantor av perenner då man vill ha nya perenner, och mindre vanligt att man driver upp perennerna själv från frö. Artiklarna gav läsarna anvisningar för hur man förökar perenner genom frösådd, vilket gjorde att vem som helst hade förutsättningar att driva upp sina egna plantor.

I trädgårdslitteraturen skrivs också om förökning av perenner genom frösådd. Pöyhönen & Pöyhönen (1927, 303) skriver om när det är lämpligast att så olika perennfrön och i hurudana blombänkar. Lundén (1918, 218) skriver bara några rader om frösådd av perenner, likaså skriver Lindgren bara kort om när och var man kan så perennfrön. Smirnoff (1910, 7-8) däremot skriver mer detaljerat om frösådd. Smirnoff skriver att man kan så olika frön vid olika årtider och att man kan så endera direkt på friland, i drivbänkar eller krukor. Hon ger också anvisningar för att man skall täcka in fröna med ett mullager

som är 3-5 gånger så tjockt som fröets storlek, och skriver att frönas groningstid varierar stort och vissa frön snabbt förlorar groningsförmågan, lika som det berättas i de tidigare nämnda artiklarna. (Smirnoff, 1910, 7-8). Mest detaljerat om förökning av perenner genom frösådd skriver Karlsson i boken ”Kodin kukkastarha”. Karlsson skriver att frösådden kan ske på fyra olika sätt: höstsådd genast efter att fröna mognat, tidig bänksådd, sådd i kallbänk och vårsådd direkt på friland. För varje sätt skriver Karlsson för vilka växter sättet passar, när och hur man skall så. Också Karlsson tar upp att olika perenners frön har olika lång groningstid och presenterar i tabellform hur många dygn det räcker för olika perenners frön att gro. Lika som i artiklarna nämner Karlsson också att groningsförmågan snabbt förloras hos vissa frön, medan andra frön kan bevara groningsförmågan i flera år. (Karlsson, 1924, 34-36).

Artikeln om förökning genom bladsticklingar (Nylands Svenska Trädgårdssällskap & Sällskapet Aura Trädgårdsvänner. 1929, 328) berättar om experiment som man gjort inom området. Artikeln är knappast riktad till det vanligt folk, utan snarare till andra yrkesodlare. Nämnvärt är att ingen bok bland trädgårdslitteraturen jag undersökt nämner någonting om förökning genom bladsticklingar.

7.7 Användning av perenner till andra ändamål

I en artikel år 1910 återges text från S. Adolf von Posts nyligen utkomna bok ”Fleråriga blomsterväxter”. Artikeln handlar om användningen av avskurna blommor och grönt från perenner till prydnad inomhus. I texten skrivs att det är mycket vanligt att pryda sitt hem med blommor och grönt, och att det bland perennerna finns många arter som är lämpliga för användning som snittblommor. Vidare berättas om hur man skall sköta snittblommorna, vad man skall tänka på då man kombinerar blommor i en vas, om olika kärl som kan användas, olika bakgrunder till blommorna o.s.v. I texten skrivs att man lätt tröttnar på krukväxter som alltid ser lika ut, men att man med perenner får mera omväxling, och fördelen med perennerna är att de ofta också producerar stora mängder blommor. Perennerna kan självklart också användas till binderier. (Nylands Svenska Trädgårdssällskap & Sällskapet Aura Trädgårdsvänner, 1910, 113-114).

I en artikel 1920 skrivs om användningen av perenner till vinterdrivning istället för blomlökar. Texten har skrivits av Ivar A:son Gånstam och först publicerats i den svenska

trädgårdstidskriften ”Täppan”. I texten skriver man att importförbudet på blomsterlökarna leder till brist på blommor under december - mars och att priserna på blomsterlökarna stigit så mycket att man måste börja fundera på andra lösningar. Istället för lökväxter kan man under vintermånaderna driva fram blommor av vissa krukväxter, buskar och framför allt perenner. Bland perennerna finns ett antal tidigblommande arter som nu redan används till drivning, och man kunde därmed öka på drivningen av dessa. I texten ges exempel på olika krukväxter, buskar och perenner som kan drivas och också anvisningar för hur man kan göra detta. Det nämns också att vissa ettåriga sommarblommor också kan användas som ersättning för lökväxterna. Slutligen finns en tabell över de möjliga ersättningsväxternas blomningstid. (Nylands Svenska Trädgårdssällskap & Sällskapet Aura Trädgårdsvänner, 1920, 126-128).

1921 skriver H.N. en artikel om samma ämne, om drivning av stauder, d.v.s. perenner. I artikeln skrivs att man på vintern ofta vill påminna sig om sommaren genom att ha blommor inomhus. Det här behovet av blommor uppfylls av handelsträdgårdsmästarna som under vintermånaderna driver växter till blom, men vem som helst skulle egentligen kunna vinterdriva blommor hemma. Många perenner går inte att driva till blom på vintern och många perenner behöver t.ex. en viss viloperiod innan de börjar blomma. I texten berättas att liljekonvaljen var bland de första växterna som man började vinterdriva, och det berättas om olika tekniker som tidigare använts till drivning och hur man gör idag. Det ges också exempel på olika buskar och perenner som kan användas till drivning. I texten skrivs att man förutom blomsterlökarna i huvudsak driver liljekonvaljer och syrener till vintern, och att råmaterialet oftast hämtas dyrt från utlandet. Skribenten ställer därför frågan om vi inte kunde använda egna inhemska perenner till vinterdrivning istället, och därmed spara på kostnader och bränsle. (N., 1921, 33-34)

År 1930 återges i en text vad signaturen F.-B. skrivit i ”Gartner-Tidende” om drivning av perenner. Skribenten vill fästa uppmärksamheten vid drivningen av perenner för att få mer omväxling i vinterns blomsterurval. I texten berättas om olika perenner som kan drivas till blom under vintern och till vilket ändamål de i så fall kan användas. Skribenten påpekar att ingen av perennerna är lika bra som de drivna lökväxterna, men att de erbjuder ett billigare alternativ och en välbehövd omväxling i sortimentet av vinterblommor. (Nylands Svenska Trädgårdssällskap & Sällskapet Aura Trädgårdsvänner, 1930a, 221).

När man tänker på perenner så tänker man ofta bara på dem som växer ute i trädgården, men i "Finska Trädgårdsodlaren" har man skrivit om användningen av perenner till andra ändamål. I artiklarna om drivning av perenner (Nylands Svenska Trädgårdssällskap & Sällskapet Aura Trädgårdsvänner, 1920, 126-128; N., 1921, 33-34; Nylands Svenska Trädgårdssällskap & Sällskapet Aura Trädgårdsvänner, 1930a, 221) betonas att perennerna är lika lämpliga för drivning under vintermånaderna som t.ex. lökväxterna. I tider då det varit brist på blömlökar eller då blömlökarna varit dyra har man insett att perennerna erbjuder ett billigt och inhemskt alternativ. Urvalet av drivna lökväxter har också varit relativt enformigt, och därför har man velat uppmäna folk till drivning av perenner för att få mer omväxling i sortimentet.

I ingen av de undersökta trädgårdsböckerna skrivs om drivning av perenner under vintermånaderna. Lindgren skriver i boken "Kasvitarhakirja" om drivning av olika växter, men där skrivs endast om drivning av rosor, liljor, liljekonvaljer, och lökväxter. (Karlsson, 1907, 252-260).

7.8 Om olika perennsläkten och -arter

En stor del av artiklarna om perenner i "Finska Trädgårdsodlaren" är artiklar som handlar om enskilda perennsläkten, arter eller sorter. Genom att räkna artiklarna om de olika perennerna i de undersökta årgångarna ser man tydligt vilka släkten man skrivit mest om (bilaga 1). Släktet som behandlas överlägset mest i artiklarna är floxarna (*Phlox*, L.), som det skrevs totalt tio artiklar om. Fem artiklar var skrev man om riddarsporrarna (*Delphinium*, L.) och vivorna (*Primula*, L.). Om vallmor (*Papaver*, L.), pioner (*Paeonia*, L.), violer (*Viola*, L.), bullerblomster (*Trollius*, L.) och klockor (*Campanula*, L.) fanns det tre artiklar av var. Förutom dessa skrevs det om en massa andra perenner som nämndes i endast en eller två artiklar i de undersökta årgångarna.

Många av de perenner som behandlas i artiklarna är gamla bekanta som används även idag. Det kommer knappast som en överraskning att man skrivit flest artiklar om de gamla, goda och traditionella växterna. Många av perennerna som man skrivit om är dock mera okända och har kanske aldrig ens varit i allmän odling i Finland. Flera perenner som behandlats har jag inte hittat i boken "Viljelykasvien nimistö", där alla nytto- och prydnadsväxter som odlas i Finland finns listade (Räty & Alanko, 2004). Därav kan man dra slutsatsen att de är

perenner som åtminstone inte idag mera odlas i Finland. En del av perennerna kan förstås också ha bytt namn. I bilaga 2 finns uppräknat alla perenner enligt de namn som används för perennerna i artikeln.

Gällande de flesta perennerna i artiklarna så nämns endast växtens vetenskapliga namn. Antagligen beror det på att dessa perenner inte hade något svenskt namn, eller att det svenska namnet var så lite använt att folk kände igen växten bättre med det vetenskapliga namnet. I några artiklar så nämns däremot flera svenska namn för en och samma växt. Ett exempel är *Lychnis chalcedonica* (L.), där det i artikeln räknas upp hela fem svenska namn för växten (Nylands Svenska Trädgårdssällskap & Sällskapet Aura Trädgårdsvänner, 1923b, 245-246). I artiklarna har alltså skribenterna själv kunnat välja vilket av de svenska namnen de vill använda, om flera sådana har funnits och inget av dem varit officiellt.

7.8.1 Allmän information om olika perenner

De flesta artiklarna som behandlar perenner är artiklar som berättar om en viss släkt eller art. I artiklarna skrivs bl.a. om växternas härstamning, växtsätt, utseende, blomningstid, övriga egenskaper, hårdighet, om i vilka växtförhållanden växten trivs, hur växten kan användas i trädgården, hur växten kan förökas o.s.v. I de artiklar som handlar om hela släkten berättas dessutom ofta om olika arter, sorter, varieteter, hybrider o.s.v. och om deras olika egenskaper.

Exempel på arter som behandlas i sådana artiklar är *Viola cornuta*, *Strutriopteris germanica*, *Thalictrum dipterocarpum album*, *Primula Juliae*, *Alyssum saxatile*, *Eriophyllum caespitosum*, *Phlox suffruticosa* Ringleader, *Euphorbia polychroma*, *Papaver orientale*, *Saxifraga Burseriana*, *Iris sibirica*, *Dielytra*, såpnejliken, *Primula cortusoides*, *Viola calcarata*, *Heuchera sanguinea*, *Helenium pumilum magnificum*, *Erigeron mesagrande speciosus*, *Arabis albida*, *Phlox subulata* och *Solidago aspera*. Släkten man skrivit om är t.ex. *Scabiosa*, *Digitalis*, *Tritoma*, *Eryngium*, *Hemerocallis*, orkideer, *Aquilegia*, stockrosor, *Lupinus*, *Campanula*, *Meconopsis*, *Trollius*, *Gaillardia*, *Dianthus*, *Paeonia*, *Papaver*, *Primula*, *Delphinium*, *Iris*, *Astilbe* och *Phlox*.

7.8.2 Nya perenner

En annan sorts artiklar som förekommer mycket är artiklar om nya arter, sorter, hybrider o.s.v. En del av dessa artiklar är skriverier om nya arter, korsningar, varieteter och färger på blommorna som man fått fram genom förädling. Det kan gälla helt nya växter eller så kan det handla om växter som nu först hämtats till Finland. I de flesta artiklarna skriver man positivt om dessa nya perenner och uppmanar folk att börja odla dem.

I flera av artiklarna skriver man däremot om nya arter och hybrider som används utomlands, alltså sådana perenner som inte ännu över huvudtaget odlas i Finland. Gällande dessa växter så vet skribenten i några fall inte ens om den omskrivna perennen är hårdig i vårt klimat, men uppmanar ändå folk att prova odla växten.

Till exempel skriver Ossian Lundén 1913 om några nya sorter av *Phlox* (L.) Lundén skriver att det under de senaste åren införts en mängd nya sorter av höstfloxar i flera olika färger. I artikeln berättar Lundén om några nya sorter och beskriver deras utseende och egenskaper. (Lundén, 1913, 12). Om nya höstfloxar skriver även Julius W. Cox om år 1928. Cox skriver att det tidigare inte just funnits sorter med lila-blålila färg, men att det nu kommit ett antal nya sorter med denna färgs blommor. (Cox, 1928, 9).

År 1928 skriver Aksel Olsen från Danmark en tredelad artikelserie om nya höstastrar. Olsen skriver att förädlingen av höstastrarna skett mycket snabbt, och presenterar i artikelserien ett antal höstasterhybrider, grupperade enligt odlingsvärde. En av klasserna är ett urval höstastrar som skribenten tycker att man helt kan sluta odla, eftersom det bör göras utrymme för de nya bättre astrarna i stället. (Olsen, 1928, 25-29, 50-53, 84-86).

Exempel på en artikel där skribenten inte är förtjust i nyheten är Ossian Gauffins artikel från 1929. Gauffin berättar om en nyhet, stockrosen *Imperator*, och undrar om alla nya arter verkligen är nödvändiga. Gauffin beskriver blommans utseende och anser att den ser konstig ut och har fula färger, och funderar om han helt enkelt är för gammal för att förstå sig på denna nyhet. Slutligen skriver Gauffin ändå att växten möjligen kan se helt bra ut om man ser den på långt avstånd. (Gauffin, 1929, 321-322).

Andra nyheter som det skrivs om i artiklarna är bl.a. *Viola cornuta grandiflora hybrida*, *Gentiana lutea*, *Astilbe simplicifolia alba*, *Gaillardia grandiflora "Bremen"*, nya arter av *Lupinus* och *Primula*.

7.8.3 Perenner som man borde börja odla

Speciellt två artiklar handlar om växter som skribenten anser att man borde börja odla.

1914 publiceras en text som J.A. Wecksell skrivit i Otava om nipsippan (*Pulsatilla patens*, L.) I artikeln skrivs att nipsippan (*Pulsatilla patens*, L.) är en inhemsk växt som förtjänar att odlas eftersom den är mycket sällsynt i Finland. Under senaste tiden har växten blivit populär, vilket ha lett till att folk plockar blommor och gräver upp plantor med rötter för sin egen användning och också till försäljning. Av denna orsak tycker skribenten att man borde börja odla nipsippor till försäljning, så att de vilda exemplaren lämnas i fred i naturen. Skribenten har själv samlat in frön av växten och drivit upp plantor, och menar att det är fullt möjligt att odla växten. (Nylands Svenska Trädgårdssällskap & Sällskapet Aura Trädgårdsvänner, 1914, 225-226).

1919 skriver också Harald Wasastjerna om mosippor (*Pulsatilla*, Mill.) Wasastjerna skriver att många stadsbor på våren glädjer sig över att se de första blåsipporna och mosipporna i blomsterbutikernas fönster. Mosipporna ger tecken på att våren har kommit, men det skulle vara mycket bättre att se dessa växter blomma i trädgården än i skyltfönstren, och därför borde man börja odla dessa. Därför skriver nu Wasastjerna om odlingen av olika mosippor (*Pulsatilla*, Mill.) och berättar om de sippor som passar bäst för odling. (Wasastjerna, 1919, 242-243).

Förutom dessa artiklar där man speciellt betonar att de olika växterna borde börja odlas, så skrivs också i största delen av de övriga artiklarna som handlar om olika perenner att just de perennerna är mycket odlingsvärda och borde odlas mer. I många artiklar skriver man dessutom att just den perennen som de skriver om borde odlas i alla trädgårdar, både stora och små.

7.8.4 Olika odlingsförsök

Några artiklar berättar om olika odlingsförsök som gjorts med perenner. I en artikel återges vad H.H. Gran skrivit i "Norsk Havetidende" om resultaten av odlingsförsök med ett sortiment *Pyrethrum roseum* (nuförtiden *Tanacetum coccineum*, Willd.) I artikeln skrivs att det under de tre senaste åren pågått odlingsförsök med bl.a. olika perenner, och bland dem ett större sortiment *Pyrethrum roseum*. Bedömningen har skett efter de avskurna blommorna och resultaten presenteras nu i artikeln. Slutligen skrivs kort om hur man kan odla växten och i vilka växtförhållanden den trivs. (Nylands Svenska Trädgårdssällskap & Sällskapet Aura Trädgårdsvänner, 1916, 197-199).

1930 återges en text från "Gartner-Tidende" som handlar om provodling av höstflox (*Phlox decussata*, nuförtiden *Phlox paniculata*, L.) i Pillnitz i Tyskland. Där har man provodlat 120 olika sorter av höstflox, och i texten presenteras resultaten av försöken och på basen av vad bedömningen av sorterna har gjorts. (Nylands Svenska Trädgårdssällskap & Sällskapet Aura Trädgårdsvänner, 1930b, 190).

En annan intressant artikel om ett sorts försök är artikeln "Perenners vinterhärdighet" av B. Gbr. Försöket i fråga har egentligen skett i misstag. Skribenten hade anlagt en ny perennbänk längs en vägg, men perennbänken utsattes p.g.a. en dålig taksänna för takdropp och dessutom hade ingen snö skyddat bänken under vintern p.g.a. vind- och solförhållanden. Förhållandena för perennerna var alltså väldigt dåliga, och skribenten vill nu dela med sig av resultaten han fick angående vilka perenner som överlevde vintern och vilka som dog ut. I texten räknas upp vilka perenner som övervintrat bra, vilka som helt dött ut och vilka som delvis var vid liv och delvis döda. (Gbr., 1920, 119-120).

7.8.5 Perenner till stenpartier

Under åren 1923-1925 har man fäst speciellt mycket uppmärksamhet vid olika perenner för stenpartier. 1923 återges en artikel av A. Ulleriks i "Havekunst" om *Dryas* (L.). *Dryas* sägs vara en av stenträdgårdens främsta prydnader, och olika arter presenteras samt deras utseende, växtsätt och var de förekommer vilt. (Nylands Svenska Trädgårdssällskap & Sällskapet Aura Trädgårdsvänner, 1923a, 181-182). I samma årgång skriver Aksel Olsen om *Androsace primuloides*, "en värdefull blomsterväxt för stenpartier". Det berättas om

växtens utseende, växtsätt, ursprung, odling och i vilka växtförhållanden växten trivs. Olika arter av *Androsace* presenteras också. Skribenten skriver artikeln från Danmark, och artikeln avslutas med en anmärkning från redaktionen om att arten också är hårdig i Finland. (Olsen, 1923, 65-66).

I juni 1925 skriver Steenberg om nejlikor (*Dianthus*, *L.*) till stenpartier. I artikeln skrivs att då man anlägger ett stenparti så är nejlikorna något som man inte kan undvika. Hos oss växer även vilt flera nejlikor som är ytterst användbara i stenpartier. I artikeln presenteras några nejlikearter och berättas om deras utseende och odling. Till sist skrivs att nejlikorna är speciellt värdefulla för stenpartiet, eftersom flera av dem blommar på sensommaren medan de flesta andra stenpartiväxterna blommar på våren och försommaren. (Steenberg, 1925, 111-112). I en annan artikel av Steenberg 1925 skriver han om stenbräckor (*Saxifraga*, *L.*), odlingsvärda arter och former för sten- och bergpartier. I Finland växer naturligt relativt få *Saxifraga*-arter, men av dem är alla användbara i stenpartier. Steenberg skriver att det finns hundratals olika arter av stenbräckor, och i artikeln presenterar han några av dessa huvudgrupper. Från varje huvudgrupp skriver Steenberg om några arter som är mest lämpliga för användning i stenpartier, om deras utseende, växtsätt, användningsmöjligheter i trädgården o.s.v. (Nylands Svenska Trädgårdssällskap & Sällskapet Aura Trädgårdsvänner, 1925a, 209-213).

År 1918 skriver Ossian Lundén en artikel om *Sedum pilosum*. Lundén skriver att man i svenska facklitteraturen återgivit vad som skrivits om en i odling mindre vanlig *Sedum*-art i tyska trädgårdstidningar. *Sedum pilosum* är mycket användbar i stenpartier, och i artikeln skriver Lundén att växten förtjänar att skrivas om eftersom den under de senaste åren även börjat odlas i finländska trädgårdar. I artikeln beskrivs växtens utseende, växtsätt, odling, växtplats, hårdighet o.s.v. (Lundén, 1918b, 5-6).

Som tidigare nämnts har stenpartier varit ett ämne som väckt delade känslor speciellt bland fackmänniskorna. I "Finska Trädgårdsodlaren" har skrivits mycket om stenpartier och också om olika växter som rekommenderas för användning i stenpartier. Detta tyder på att man vill försöka bli av med de misslyckade och fula stenpartierna, och genom att skriva om lämpliga växter få folk att lyckas bättre då de anlägger sina stenpartier.

7.8.6 Perenner som väcker känslor

I några artiklar skrivs inte direkt om odlingen av perennerna, utan texten berättar på mer allmän nivå om en viss perenn som av någon anledning väckt starka känslor hos skribenten. År 1916 skriver till exempel Ossian Lundén om *Campanula carpatica* "Isabelle" (Jacq.), "Ett sommarminne från Dalby". I artikeln berättar Lundén att han tillsammans med ett par andra trädgårdsmän har besökt Dalby vid Bodom träsk och att de där bl.a. sett en blommande mur, alltså samma mur som Paul Olsson (1915, 26-29) redan i ett tidigare nummer av tidningen skrivit en artikel om. Lundén skriver om vilka blommor som växte på muren, men att han speciellt lagt märke till den praktfulla *Campanula carpatica* "Isabelle" (Jacq.) som växte överst på muren. Lundén beskriver växtens utseende och växtsätt och skriver att den är sällsynt i Finland. (Lundén, 1916, 160-161).

En liknande text är Knut Bovins artikel "Ett fagert blomster". Artikeln handlar om *Gentiana acaulis* (L.) o är skriven på ett väldigt poetiskt sätt. Bovin beskriver växten som ett litet pyre som måste skötas om mycket för att trivas, och spekulerar över hur det gått till då Linné namngett växten. Kort berättas om i hurudana växtförhållanden växten trivs och hur man skall odla den. Bovin skriver att han brukar ligga på knä framför växten och stirra rakt in i den vackra blomman, bunden av dess underbara färg, och skriver t.o.m. några diktrader om hur ledsamt det är när blomningen är över. (Bovin, 1921, 273-274). Artikeln skiljer sig alltså ur mängden, och är av en helt annan typ än de andra artiklarna som handlar om perenner.

År 1923 skrivs en artikeln där man återger vad Knut Bovin skrivit om *Lychnis chalcadonica* (L.) i tidningen Viola. Artikeln är skriven i samma stil som den ovannämnda artikeln (Bovin, 1921, 273-274). Också här skriver Bovin om hur vacker och förtjusande växten är, spekulerar över det svenska namnet brinnande kärlek och de andra svenska namnen som perennen har och överlag skriver Bovin om hur bra och fin perenn den är. (Nylands Svenska Trädgårdssällskap & Sällskapet Aura Trädgårdsvänner, 1923b, 245-246).

Alla artiklar om perenner är alltså inte rent vetenskapliga, utan det har också publicerats mer poetiska skrifter och artiklar som berättar hur skribenten själv känner för blomman.

8 Sammanfattning och diskussion

Tidningen "Finska Trädgårdsodlaren" var den första större svenskspråkiga trädgårdstidningen i Finland och i de undersökta årgångarna 1907-1930 fanns ett stort antal artiklar som hade perenner som huvudtema. I de undersökta årgångarna fanns totalt ca 140 olika artiklar som handlade i huvudsak om perenner men antalet artiklar i de olika årgångarna varierade stort. Förutom dessa artiklar skrevs det också om perenner i otaliga andra artiklar och mindre notiser, men på grund av den stora mängden material kunde alla dessa artiklar inte tas med i arbetet.

Under tiden då man började ge ut "Finska Trädgårdsodlaren" var perennerna en relativt ny typ av växter för det vanliga folket, och man hade först nyligen börjat odla dessa som prydnadsväxter (Alanko, 2007, 9-10). Användningen av perenner som prydnadsväxter låg alltså på grundnivå. I artiklarna i "Finska Trädgårdsodlaren" skrev man ändå relativt mycket om perenner. Vad man skrev om perennerna varierade mycket. För att få en överskådlig bild av innehållet i artiklarna delades i arbetet de olika artiklarna in i åtta större huvudkategorier på basen av deras innehåll.

Den första kategorin omfattar de artiklar där man skrev allmänt om perenner och odlingen av perenner (Wasastjerna, 1909, 66-69; Karsten, 1909a, 202-205; Karsten, 1909b, 223-226; Schalin, 1922, 82-85). De olika artiklarna ger en bild av hur man uppfattat perennerna på den tiden och vad det funnits för problem angående användningen av perenner som prydnadsväxter. Den andra kategorin består av artiklar som uppmuntrar till perennodling. I artiklarna uppmuntras folk att odla mer perenner i trädgårdarna och överlag odla mera blomsterväxter (Schalin, 1916, 211-213; B-dt, 1920, 81-84; Nordenstreng, 1913a, 153-156). Av artiklarna i de två kategorierna får man en bild av att perenner inte var så vanliga bland folket och att man därför genom artiklarna i tidningen ville lyfta fram perennernas fördelar som prydnadsväxter för att få folk att odla mer perenner.

Den tredje kategorin innehåller artiklar där man skriver om hur man skall planera perennrabatter och komponera perennerna i rabatterna. I artiklarna ges tydliga anvisningar och råd och även gott om exempel på olika växtkombinationer och t.o.m. ritningar över lyckade perennrabatter (Löfving, 1918, 153-157; Dahl, 1923, 186-188; Nordenstreng,

1913b, 111-117). Med hjälp av artiklarna hade läsaren alltså alla förutsättningar att skapa en lyckad perennrabatt.

Den fjärde kategorin består av olika artiklar som behandlar stenpartier. Stenpartier tycks vara ett ämne som delade folks åsikter, men gemensamt för alla artiklar är att skribenterna tycker att stenpartier kan vara vackra och intressanta element i trädgården så länge de placeras och anläggs rätt och ligger i en lämplig omgivning. I artiklarna ges relativt detaljerade anvisningar för hur man skall lyckas med detta. (Schalin, 1914, 218-220; Nylands Svenska Trädgårdssällskap & Sällskapet Aura Trädgårdsvänner, 1917, 224-226; Andersen, 1923, 91-100; Dahl & Dahl, 1925, 72-75; (Nordenstreng, 1913b, 111-117).

I den femte kategorin finns artiklar som berättar om skötsel av perenner (Wasastjerna, 1919, 165-168; Nyland Svenska Trädgårdssällskap & Sällskapet Aura Trädgårdsvänner, 1922, 54; Nyland Svenska Trädgårdssällskap & Sällskapet Aura Trädgårdsvänner, 1924, 134-135; Nyland Svenska Trädgårdssällskap & Sällskapet Aura Trädgårdsvänner, 1923c, 194). Artiklarna är praktiskt inriktade och berättar för läsaren hur man skall sköta sina perenner och framförallt under vilka årstider olika skötselåtgärder skall vidtas. Från och med år 1922 infördes en ny avdelning i tidningen, ”Praktiska vinkar och råd”, där man skrev korta texter med råd och tips om allt möjligt som gäller trädgårdsskötsel, och därmed även om odling och skötsel av perenner (Nylands Svenska Trädgårdssällskap & Sällskapet Aura Trädgårdsvänner, 1926, 162; Nylands Svenska Trädgårdssällskap & Sällskapet Aura Trädgårdsvänner, 1925b, 251; Schalin, 1923, 34-35). Den sjätte kategorin omfattar artiklar om förökning av perenner (Lundén, 1910, 49-50; Wasastjerna, 1918, 19-23; Nylands Svenska Trädgårdssällskap & Sällskapet Aura Trädgårdsvänner, 1929, 328). I artiklarna om skötsel och förökning av perenner ges klara råd och instruktioner om hur man skall göra för att lyckas med perennodlingen, och kan säkert ha varit till stor nytta för alla nybörjare inom trädgårdsodling.

I den sjunde kategorin finns artiklar där man skriver om användning av perenner till andra ändamål. I artiklarna skrivs om användningen av perenner som snittblommor (Nylands Svenska Trädgårdssällskap & Sällskapet Aura Trädgårdsvänner, 1910, 113-114) och om vinterdrivning av perenner istället för lökväxter (Nylands Svenska Trädgårdssällskap & Sällskapet Aura Trädgårdsvänner, 1920, 126-128; N., 1921, 33-34; Nylands Svenska Trädgårdssällskap & Sällskapet Aura Trädgårdsvänner, 1930a, 221). Artiklarna berättar alltså att perenner kan användas på flera andra sätt än att bara odlas som prydnadsväxter i

trädgården. Perennerna är ypperliga att använda som snittblommor till att dekorera hemmet, och de kan också drivas till blom under vintermånaderna. Oftast drev man olika lökväxter till blom under vintern, men under tider då det var brist på blomlökar och blomlökarnas priser var höga, så insåg man att perennerna kan erbjuda billiga och enkla alternativ till lökväxterna.

Den åttonde huvudkategorin är den kategori som innehåller flest artiklar. Artiklarna behandlar olika perennsläkten och -arter och är ytterligare indelade i sex underkategorier. I artiklarna skrivs om enskilda perennsläkten, perennarter eller sorter, om deras egenskaper, utseende, användning i trädgården, hur de odlas o.s.v. Underkategorierna består av artiklar där man gav allmän information om olika perenner, artiklar om nya perenner (arter, sorter, hybrider o.s.v.), perenner som man borde börja odla, artiklar om odlingsförsök, artiklar om perenner till stenpartier och om perenner som väcker känslor hos skribenten. Genom att räkna artiklarna från alla underkategorier kan man se vilka perenner man skrev mest om, och resultatet var att man skrev mest om sådana perenner som idag ses som pålitliga och traditionella perenner som de flesta känner till. De flesta perennerna som man skrev mest om i början av 1900-talet är alltså perenner som man använder troget ännu idag. Trots allt skrev man också flera artiklar om sådana perenner som är okända i dagens läge och som eventuellt aldrig ens varit i allmän odling i Finland.

Artiklarna i de undersökta årgångarna av "Finska Trädgårdsodlaren" ger information om allt som har med perenner och göra och kan ha haft stor inverkan på läsarnas uppfattningar om och inställningar till perenner. I artiklarna skrevs ofta om perennernas fördelar, att de är mångsidiga och bra växter som man borde börja odla mera. I arbetet jämfördes artiklarnas innehåll med vad som står i den samtida trädgårdslitteraturen. I vissa fall hittade jag samma information som fanns i artiklarna i trädgårdslitteraturen, t.ex. angående allmänna odlingsråd, skötsel, komponering av rabatter, förökning o.s.v. Informationen i trädgårdslitteraturen var dock oftast inte alls lika omfattande som den information som gavs i artiklarna. Genom artiklarna i tidningen gavs läsarna alltså mer detaljerad information och grundläggande anvisningar och råd om odlingen av perenner än läsarna kunde få från de olika trädgårdsböckerna från samma tidsperiod.

I och med undersökningen av artiklarna har jag fått en relativt bred bild av hur trädgårdskulturen såg ut i början av 1900-talet och framför allt av vad man visste om perenner och hur man använde dem i trädgården. Det är intressant att notera hur mycket

odlingen och användningen av perenner har utvecklats under de senaste 100 åren. En stor del av det man vet om perenner idag visste man trots allt redan i början av 1900-talet och några större skillnader i baskunskapen kan man knappast se. Angående t.ex. förädlingsarbete har utvecklingen gått mycket framåt, likaså är själva användningen av perenner idag mångsidigare än den var då.

Fast jag bara tog med de artiklarna där perennerna var huvudtemat fick jag ett stort urval artiklar som handlade om många olika saker angående perenner. Trots allt skulle det ha varit intressant att även granska alla andra artiklar där perenner också nämndes, samt de korta notiserna där man ofta berättade om nya arter och sorter av perenner. Detta skulle ha varit möjligt om jag skulle ha valt ett färre antal årgångar, eftersom jag då skulle ha kunnat undersöka varje årgång noggrannare och inkludera också alla övriga artiklar.

På grund av materialets storlek var jag tvungen att begränsa de undersökta årgångarna till 1907-1930. Från början var avsikten att jag skulle undersöka alla utgivna årgångar av "Finska Trädgårdsodlaren" ända till det sista numret 1941, men under arbetets gång visade det sig att detta skulle ha blivit ett alltför stort arbete. Tyvärr var jag därför tvungen att avsluta undersökningen vid år 1930, trots att det inte finns någon större motivering till att dra gränsen just där, annat än att materialet blev för stort. Det skulle ha varit intressant att se om artiklarnas typ ändrade vid kristiderna under andra världskriget, och för övrigt se hur artiklarna och tidningen utvecklades under de sista 10 åren som den gavs ut.

I arbetet hade jag valt att koncentrera mig på vad som skrevs om perenner. Ett annat alternativ skulle ha varit att granska tidningen i sin helhet och inkludera alla artiklar i tidningen, inte bara de som handlar om perenner. Då skulle man ha fått en bred bild av hela trädgårdskulturen i Finland och hur den såg ut i början av 1900-talet. Här skulle alltså finnas möjlighet för ytterligare forskning i framtiden.

I arbetet valde jag att granska perenner utgående från tidningen "Finska Trädgårdsodlaren". Arbetet skulle också ha kunnat förverkligas genom att undersöka allmän trädgårdslitteratur och alla andra trädgårdstidningar som utgavs i början av 1900-talet, istället för att bara koncentrera sig på en tidning. Trots detta är jag ändå nöjd med att jag valde den synvinkeln som jag gjorde. Genom "Finska Trädgårdsodlaren" har jag fått reda på vad man har valt att publicera för texter åt sina läsare och jag har fått information om vad som har varit nytt inom branschen vid olika tidpunkter. Genom att läsa "Finska

Trädgårdsodlaren” har jag alltså sett perennerna med samma ögon som de som läste tidningen då den utgavs. Informationen har jag sedan kunnat tolka och analysera från en annan vinkel, på basen av vad vi vet om perenner i nuläget. Trädgårdslitteraturen från början av 1900-talet fungerade som bakgrundsinformation, med vilken jag kunde jämföra informationen från artiklarna. Avsikten med arbetet var att på basen av ”Finska Trädgårdsodlaren” ta reda på vad och hur man skrivit om perenner samt om vilka perenner man skrivit i början av 1900-talet, och det har jag också lyckats göra.

Källförteckning

Abelin, R. (1908). *Pikkupuutarha. Neuvoja hedelmäpuiden, marjapensasten, keittiö- ja koristekasvien viljelemiseen ja hoitoon*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.

Alanko, P. & Kahila, P. (1992). *Palavarakkaus ja särkynytsydän sekä muut perinteiset koristekasvit*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Alanko, P. (2007). *Perennat*. Hämeenlinna: Tammi.

Andersen, M.P. (1923). Fjällväxter och stenpartier. *Trädgårdsodlaren*, 17 (5), 91-100.

B-dt, E. (1920). Odlar mera blommor kring boningshusen. *Finska Trädgårdsodlaren*, 14 (4), 81-84.

Bovin, K. (1921). Ett fagert blomster. *Finska Trädgårdsodlaren*, 15 (12), 273-274.

Cox, J.W. (1928). Några lilafärgade Phlox. *Trädgårdsodlaren*, 22 (1), 9.

Dahl, E. (1923). Om användning af mångåriga blomsterväxter. *Trädgårdsodlaren*, 17 (9), 186-188.

Dahl, E & Dahl, C.G. (1925). Stenpartiets vårblommor. *Trädgårdsodlaren*, 19 (4), 72-75.

Fontell, I. (1978). *En trädgårdsförening 90 år*. Lovisa: Östra Nylands tryckeri Ab.

Fontell, I. (2002). *Nyländsk trädgårdsprakt och skaparkraft*. Vasa: Nylands Svenska Trädgårdssällskap.

Gauffin, O. (1929). Stockrosen Imperator. *Trädgårdsodlaren*, 23 (12), 321-322.

Gbr., B. (1920). Perenners vinterhärdighet. *Finska Trädgårdsodlaren*, 14 (6), 119-120.

Karlsson, R. (1924). *Kodin kukkastarha*. Porvoo: Werner Söderström Osakeyhtiö.

Karsten, O. (1909a). Om fleråriga blomsterväxter. *Finska Trädgårdsodlaren*, 3 (11), 202-205.

Karsten, O. (1909b). Om fleråriga blomsterväxter. *Finska Trädgårdsodlaren*, 3 (12), 223-226.

Lindgren, E. (1907). *Kasvitarhakirja*. Porvoo: Werner Söderström Osakeyhtiö.

Lundén, O. (1910). Förökning af fleråriga blomsterväxter genom frösådd. *Finska Trädgårdsodlaren*, 4 (3), 49-50.

Lundén, O. (1913). Flerårig Phlox. *Finska Trädgårdsodlaren*, 7 (1), 12.

Lundén, O. (1916). Campanula carpatica ”Isabelle”. *Finska Trädgårdsodlaren*, 10 (9), 160-161.

Lundén, O. (1918a). *Koloniträdgårdar*. Helsingfors: Söderström & C:o Förlagsaktiebolag.

Lundén, O. (1918b). Sedum pilosum Bieb. *Finska Trädgårdsodlaren*, 12 (1), 5-6.

Löfving, G. (1918). Perenna rabatter. *Finska Trädgårdsodlaren*, 12 (9), 153-157.

Nordenstreng, R. (1913a). Fleråriga blomsterväxter i England och hemma. *Finska Trädgårdsodlaren*, 7 (9), 153-156.

Nordenstreng, R. (1913b). Om blommors gruppering på kalljord. *Finska Trädgårdsodlaren*, 7 (3), 111-117.

N., H. (1921). Om drifning af s.k. stauder. *Finska Trädgårdsodlaren*, 15 (2), 33-34.

Nummi, A. (1997). *Puutarhakaupan historia*. (u.o.) Siemenkauppiaitten Yhdistys ry.

Nylands Svenska Trädgårdssällskap & Sällskapet Aura Trädgårdsvänner. (1910). Afskurna blommor och grönt från fleråriga växter till prydnad inomhus. *Finska Trädgårdsodlaren*, 4 (6), 113-114.

Nylands Svenska Trädgårdssällskap & Sällskapet Aura Trädgårdsvänner. (1914). Nipsippan (*Pulsatilla patens*). *Finska Trädgårdsodlaren*, 8 (12), 225-226.

Nylands Svenska Trädgårdssällskap & Sällskapet Aura Trädgårdsvänner. (1916). Odlingsförsök med ett sortiment *Pyrethrum roseum*. *Finska Trädgårdsodlaren*, 10 (11), 197-199.

Nylands Svenska Trädgårdssällskap & Sällskapet Aura Trädgårdsvänner. (1917). Stenpartiets berättigande i prydnadsträdgården. *Finska Trädgårdsodlaren*, 11 (11), 224-226.

Nylands Svenska Trädgårdssällskap & Sällskapet Aura Trädgårdsvänner. (1920). Perenner som ersättningskulturer för blomsterlökar till vinterdrifning. *Finska Trädgårdsodlaren*, 14 (6), 126-128.

Nylands Svenska Trädgårdssällskap & Sällskapet Aura Trädgårdsvänner. (1922). Litet om perenners gödsling. *Trädgårdsodlaren*, 16 (3), 54.

Nylands Svenska Trädgårdssällskap & Sällskapet Aura Trädgårdsvänner. (1923a). Dryas, en af stenträdgårdens främsta prydnader. *Trädgårdsodlaren*, 17 (9), 181-182.

Nylands Svenska Trädgårdssällskap & Sällskapet Aura Trädgårdsvänner. (1923b). *Lychnis chalcedonica*. *Trädgårdsodlaren*, 17 (9), 245-246.

Nylands Svenska Trädgårdssällskap & Sällskapet Aura Trädgårdsvänner. (1923c). Å perenna växter. *Trädgårdsodlaren*, 17 (12), 194.

Nylands Svenska Trädgårdssällskap & Sällskapet Aura Trädgårdsvänner. (1924). Våra perennrabatter om sommaren. *Trädgårdsodlaren*, 18 (6), 134-135.

Nylands Svenska Trädgårdssällskap & Sällskapet Aura Trädgårdsvänner. (1925a). Om stenbräckor. *Trädgårdsodlaren*, 19 (10), 209-213.

Nylands Svenska Trädgårdssällskap & Sällskapet Aura Trädgårdsvänner. (1925b). Plantering av pioner. *Trädgårdsodlaren*, 19 (11), 251.

Nylands Svenska Trädgårdssällskap & Sällskapet Aura Trädgårdsvänner. (1926). Vilken årstid bör man plantera perenna blomsterörter? *Trädgårdsodlaren*, 20 (7), 162.

Nylands Svenska Trädgårdssällskap & Sällskapet Aura Trädgårdsvänner. (1929). Förökning av perenna växter genom bladsticklingar. *Trädgårdsodlaren*, 23 (12), 328.

Nylands Svenska Trädgårdssällskap & Sällskapet Aura Trädgårdsvänner. (1930a). Drivning av perenna blomsterväxter. *Trädgårdsodlaren*, 24 (9), 221.

Nylands Svenska Trädgårdssällskap & Sällskapet Aura Trädgårdsvänner. (1930b). Provodling av höstphlox (*Phlox decussata*) i Pillnitz. *Trädgårdsodlaren*, 24 (8), 190.

Olsen, A. (1923). *Androsace primuloides*. *Trädgårdsodlaren*, 17 (4), 65-66.

Olsen, A. (1928). Nya höstastrar. *Trädgårdsodlaren*, 22 (2), 25-29, 50-53, 84-86.

Olsson, P. (1915). Blommande murar. *Finska Trädgårdsodlaren*, 9 (2), 26-29.

Pöyhönen, N. & Pöyhönen, M. (1927). *Kodin kasvitarha*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.

Reijonen, A. (1927). *Puutarhakauneus*. Porvoo: Werner Söderström Osakeyhtiö.

Räty, E. & Alanko, P (toim). (2004). *Viljelykasvien nimistö*. Helsinki: Puutarhaliitto.

Schalin, B.M. (1914). Anläggning af stenpartier. *Finska Trädgårdsodlaren*, 8 (12), 218-220.

Schalin, B. M. (1916). Trädgårdsblommor. *Finska Trädgårdsodlaren*, (10) 12, 211-213.

Schalin, B. M. (1922). Perenna blommor för skuggiga lägen. *Trädgårdsodlaren*, 16 (5), 82-85.

Schalin, B. (1923). Kalender öfver några perenna växters blomningstid. *Trädgårdsodlaren*, 17 (2), 34-35.

Simonen, S. (1961). *Suomen puutarhatalouden historia*. Helsinki: Yhteiskirjapaino Oy.

Smirnoff, A. (1910). *Kukkaistarhan hoito. Käsikirja monivuotisten kukkakasvien viljelemisestä ulkosalla*. Porvoo: Werner Söderström Osakeyhtiö.

Steenberg, J. (1925). Nejlikor till stenpartier. *Trädgårdsodlaren*, 19 (6), 111-112.

Wasastjerna, H. (1909). Fleråriga blomsterväxter. *Finska Trädgårdsodlaren*, 3 (4), 66-69.

Wasastjerna, H. (1918). Några anvisningar för uppdragande af fleråriga växter från frö. *Finska Trädgårdsodlaren*, 12 (2), 19-23.

Wasastjerna, H. (1919). Mosippor. *Finska Trädgårdsodlaren*, 13 (12), 242-243.

Wasastjerna, H. (1919). Några mindre vanliga fleråriga örter, som med fördel kunna uppdragas af frö. *Finska Trädgårdsodlaren*, 13 (3), 61-62.

Wasastjerna, H. (1919). De fleråriga blomsterörternas årliga skötsel. *Finska Trädgårdsodlaren*, 13 (8), 165-168.

Bilaga 1

Perenner som det skrivs om i flera artiklar

Släkte	Antal artiklar
Phlox	10
Delphinium	5
Primula	5
Papaver	3
Paeonia	3
Viola	3
Trollius	3
Campanula	3
Dianthus	2
Stockros	2
Astilbe	2
Iris	2
Gaillardia	2
Meconopsis	2
Gentiana	2
Euphorbia	2
Lupinus	2
Dielytra	2

Bilaga 2

Perenner i artiklarna

Alyssum saxatile	Nejlikor till stenpartier
Androsace primuloides	Orkideer
Aquilegia	Paeonia
Arabis albida	Papaver
Astilbe	Papaver orientale
Astilbe simplicifolia alba	Phlox
Campanula carpatica "Isabelle"	Phlox decussata
Campanula grandis	Phlox subulata
Delphinium	Phlox suffruticosa Ringleader
Digitalis	Primula
Dryas	Primula cortsoides
Erigeron mesagrande speciosus	Primula Juliæ
Eriophyllum caespitosum	Pulsatilla patens
Eryngium	Pyrethrum roseum
Euphorbia polychroma	Ranunculus glacialis
Fleråriga solrosor	Saxifraga Burseriana
Gaillardia	Scabiosa
Gaillardia grandiflora	Sedum pilosum
Gentiana acaulis	Solidago aspera
Gentiana lutea	Stenbräckor
Helenium pumilum magnificum	Stockrosen Imperator
Hemerocallis	Stockrosor
Heuchera sanguinea	Struthiopteris germanica
Höstastrar	Såpnejlika
Iris	Taklök
Iris sibirica	Thalictrum dipterocarpum album
Lupinus	Tritoma
Lychnis chalcedonica	Trollius
Löjtnantshjärtan	Viola calcarata
Meconopsis	Viola cornuta grandiflora hybrida
Mosippor	Viola cornuta och dess hybrider

Uppräknade är endast de perenner
som skrivs om i egna artiklar